

Pesem o Nibelungih

Pesem o Nibelungih

Založba Univerze v Novi Gorici
2024

NN

Pesem o Nibelungih

Prevod besedila, prevod in priredba opomb pod črto: Simon Širca
Strokovni pregled: Marija Javor Briški, Jan Ciglencečki
Jezikovni pregled: Katja Paladin
Oblikovanje naslovnice: Matjaž Zaveršnik
Slovenski preris zemljevida: Toni Petrovič

Izvirni naslov: Der Nibelunge Nôt

Izvirne opombe © 2015 by Deutscher Klassiker Verlag, Berlin
© 2018 Philipp Reclam jun. Verlag, Ditzingen

Založnik: Založba Univerze v Novi Gorici, Vipavska 13, Rožna Dolina,
Nova Gorica, <http://www.ung.si/sl/zalozba>

Tisk: CICERO, Begunje, d.o.o.
Naklada: 300

Leto izida: 2024
ISBN 978-961-7025-37-8

CIP — Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.112.2'04-13

PESEM o Nibelungih / [prevod besedila, prevod in priredba opomb pod črto Simon Širca; slovenski preris zemljevida Toni Petrovič]. — V Novi Gorici: Založba Univerze, 2024

Prevod dela: Der Nibelunge Nôt
ISBN 978-961-7025-37-8
COBISS.SI-ID 192031491

Copyright © 2024 Založba Univerze v Novi Gorici.

Vse pravice pridržane. Razmnoževanje in fotokopiranje dela v celoti ali po delih brez predhodnega dovoljenja Založbe Univerze v Novi Gorici je prepovedano.

OVITEK knjige je bil oblikovan po motivu *Nibelungenlied in Tulln* (2016) avtorja Zeitblick (wikipedijska). Prikazuje bronaste skulpture v avstrijskem kraju Tulln, ki upodabljajo Kriemhildino prvo srečanje z Etzlom. Prirejeno v skladu z licenco CC BY-SA 4.0 DEED.

Kazalo

Spremna beseda	v
<i>Pesem o Nibelungih</i>	1
1. poglavje: Kriemhild in dvor v Wormsu	1
2. poglavje: Siegfried v Xantnu	7
3. poglavje: Siegfriedov prihod v Worms	13
4. poglavje: Vojna proti Sasom in Dancem	25
5. poglavje: Siegfriedovo prvo srečanje s Kriemhild	37
6. poglavje: Potovanje na Islandijo	45
7. poglavje: Snubitvena prevara	55
8. poglavje: Siegfriedova pot v deželo Nibelungov	65
9. poglavje: Siegfriedovo poročilo v Wormsu	73
10. poglavje: Dvojna poroka v Wormsu	81
11. poglavje: Siegfriedova in Kriemhildina vrnitev v Xanten	93
12. poglavje: Brünhildino zahrbtno povabilo	99
13. poglavje: Siegfriedova in Kriemhildina pot v Worms	107
14. poglavje: Spor kraljic	113
15. poglavje: Priprava na Siegfriedov umor	123
16. poglavje: Siegfriedov umor	129
17. poglavje: Žalovanje za Siegfriedom in njegov pogreb	139
18. poglavje: Siegmundovo slovo od Wormsa	149
19. poglavje: Kraja zaklada	155
20. poglavje: Etlzovo snubljenje Kriemhild	163
21. poglavje: Kriemhildino potovanje v deželo Hunov	179
22. poglavje: Kriemhildina in Etlzova poroka na Dunaju	187
23. poglavje: Kriemhildin maščevalni naklep	195
24. poglavje: Zahrbtno vabilo Burgundcem	201
25. poglavje: Potovanje Nibelungov k Hunom	211
26. poglavje: Spopad z bavarskima mejnima grofoma	223
27. poglavje: Postanek v Pöchlarnu	231
28. poglavje: Prihod Nibelungov k Etlzu	239
29. poglavje: Kriemhildino soočenje s Hagnom	247
30. poglavje: Hagnova in Volkerjeva nočna straža	255

31. poglavje: Bogoslužje in sovražna trenja	261
32. poglavje: Blödelinov napad na oprode	271
33. poglavje: Začetek bojev v dvorani	277
34. poglavje: Volkerjevo in Hagnovo izzivanje Hunov	285
35. poglavje: Iringov boj in njegova smrt	287
36. poglavje: Dvorana v plamenih	295
37. poglavje: Rüdigerjev boj in njegova smrt	303
38. poglavje: Boj in smrt Dietrichovih junakov	315
39. poglavje: Guntherjeva, Hagnova in Kriemhildina smrt	325
<i>Tožba</i>	333
Rodovniki	381
Kazalo imen	383
Izbrana literatura	397

Spremna beseda

*Uns ist in alten mæren wonders vil geseit
von heleden lobebæren, von grôzer arebeit,
von freuden und hôchgezîten, von weinen unde klagen,
von küener recken strîten muget ir nû wunder hœren sagen.*

Avtorstvo in kraj nastanka *Pesmi o Nibelungih*

Pesem o Nibelungih, najslavnejša junaška pesnitev v srednjevisokonemškem jeziku — njeni trije ključni rokopisi so bili leta 2009 uvrščeni celo v UNESCOV register *Spomin sveta* — je bila zapisana ob prehodu iz 12. v 13. stoletje, verjetno po naročilu passavskega škofa Wolfgerja Erlaškega, ki je v mestu stoloval v letih 1191–1204 in ki je s psevdonimom Pilgrim nemara ovekovečen tudi v *Pesmi o Nibelungih*. Kraj nastanka nakazuje dejstvo, da imajo passavske okoliščine v besedilu težo, ki je zgolj na podlagi povezav, potrebnih za potek dogajanja, ni mogoče pojasniti. To velja tako za vlogo škofa Pilgrima kot tudi za opis krajevnih razmer na ozemljih ob Donavi. Drug za drugim so tako rekoč kot “geografski dekor” omenjeni dejansko obstoječi kraji, sotočja rek in celo specifični passavski samostan; takšne podrobnosti je mogel navesti samo nekdo, ki je bil odlično seznanjen z zgodovinskimi in zemljepisnimi razmerami v škofiji.

Lik Pilgrima sicer ni iznajdba *Pesmi o Nibelungih*. V bavarskem Passauu je med letoma 971 in 991 v resnici stoloval škof po imenu Pilgrim (Peregrinus), ki si je prizadeval za pokristjanjevanje Madžarov in je bil ob koncu 12. stoletja celo čaščen kot svetnik — in prav on je nemara v mesto prinesel sago o Nibelungih ter v želji po potrditvi svoje odličnosti spočel izročilo, povezano s svojim imenom. Dvesto let kasneje je morda podobno razmišljal tudi Wolfger Erlaški ob svoji pobudi za zapis *Pesmi o Nibelungih* in *Tožbe*, njene svojevrstne rekapitulacije in njenega nadaljevanja: v povezavi s kultom škofa Pilgrima je bilo sklicevanje nanj v junaški pesnitvi nibelunškega kova morda namenjeno slikanju takšne preteklosti passavske knezoškofije, ki bi bila v znamenju prestiža in s katero bi bilo moč utemeljiti nezamenljivo zgodovinsko identiteto passavskega gospostva. (Ne

prezrimo okoliščine, da pergamentni rokopis takšnega obsega v tistih časih ne bi mogel nastati brez podpore premožnega mecena.)

Avtorja (ali avtorjev) *Pesmi o Nibelungih* ne poznamo. Nanjo se ne sklicuje noben sodobni vir; Gottfried von Straßburg, denimo, ga v svojem tako imenovanem "literarnem katalogu" v *Tristanu*, prek 200 verzov dolgem ekskurzu, ki velja za prvo skico nemške literarne zgodovine, ne omenja. *Pesem o Nibelungih* tudi nima za srednjeveške pesnitve značilnega prologa ali epiloga, kjer bi se pisec izrecno imenoval ali vsaj posredno razkril. V izvorniku se sicer kar štiridesetkrat oglasi z zaimkom jaz (*ich*) in nekajkrat celo izreče svojo sodbo o dogajanju, vendar nam njegova identiteta ostane skrita. Obenem ni moč dvomiti, da je moral biti domnevni passavski "nibelunški projekt" obsežno podjetje, ki je terjalo delo več kot enega samega človeka. *Pesem o Nibelungih* namreč temelji na bogatem starejšem izročilu, in zato je moč domnevati, da je na škofovem dvoru obstajala nekakšna delavnica, kjer so drugo za drugo ali drugo poleg druge obdelovali različne inačice besedila z raznovrstnimi navzkrižnimi vplivi. Kot vse kaže, so bili avtorji in prirejevalci v tem moštvu škofovi kleriki, večji latinščine in dobro literarno izobraženi. Njihova imena se niso ohranila, edino omembo "pisarja Konrada" ob koncu *Tožbe* bi nemara lahko imeli za prikrit avtorjev podpis. Anonimnost ob tako obsežnem besedilu je nemara posledica postopnega prehoda iz ustnega izročila junaških epov v pisno, podobno kot se je to zgodilo pri sagah in pravljicah, in jo pojasnimo s spoznanjem, da so se imeli tedanji avtorji in prirejevalci junaških pesnitev zgolj za posredovalce védenja o preteklosti, ki so ga pojmovali kot nadosebno stvarino. (Značilen primer je Vergil, ki je svoje ime zabeležil v *Georgiki*, ne pa tudi v *Eneidi*.)

Od ustnega izročila k pisnemu

Kaj je bila osnova za zapis besedil, ni moč z gotovostjo trditi. Čeprav je snov sage postopoma prenikala v pisno obliko, je namreč ostajalo živo tudi ustno izročilo, ki je vplivalo na vedno nove pisne inačice. Obstajajo indici za to, da je bil passavskim piscem vsaj drugi del *Pesmi o Nibelungih*, pripoved o propadu Burgundcev, na voljo v obliki srednjevisokonemškega knjižnega epa, ki je nemara nastal okrog sredine 12. stoletja. Toda obstoj takšne predhodne pesnitve ostaja na ravni domneve, in vsekakor smemo privzeti, da je bila poglobitna naloga konstituiranja besedila prenos fragmentarnega, večstoletnega ustnega izročila v pisno obliko. Zdi se, da je delo najprej privedlo do prve inačice epa, ki ga lahko na podlagi primerjave med vsemi ohranjenimi različicami razmeroma dobro rekonstruiramo. V tem "osnovnem besedilu" je moč prepoznati suvereno dispozicijo snovi, njeno razločno delitev na dva krovna tematska sklopa (zgodba o Brünhild in Siegfriedovi smrti v poglavjih 1–19 in Kriemhildino maščevanje v poglavjih 20–39), jasno zasnovo vodenja dogajanja in ostro profilirane jezikovne in slogovne značilnosti. V kolikšni meri je šlo pri tem za delo enega samega avtorja oziroma za sad skupinskih prizadevanj, ne vemo, vendar smemo morda vsaj osnovni načrt ubeseditve pripisati eni sami izjemni pesniški osebnosti, po

katere napotkih so kasneje delali drugi. Nič nam ne preprečuje, da ne bi o tej osebnosti govorili kot o “avtorju *Pesmi o Nibelungih*”.

V vseh popolnih rokopisih osnovnim poglavjem sledi približno 4300 verzov dolga *Tožba*, ki najprej prinaša (ne povsem konsistentno) obnovo drugega dela *Pesmi o Nibelungih*, nato pa še epsko pripoved o tem, kaj se je po pokolu na hunskem dvoru zgodilo s preživeli. Avtor *Tožbe* ostaja neznan, nejasna je zgodovina njenega nastanka, sporno je celo vprašanje, ali je bila *Tožba* že od samega začetka sploh mišljena kot integralni del besedila. Starejše študije so to zanikale: očitno ni šlo za besedilo, ki bi temeljilo na ustnem izročilu, temveč je bilo že takoj zapisano v knjižni obliki, zato je prevladovalo mnenje, da je *Tožba* nastala kot odziv na osrednji ep in mu je bila priključena šele kasneje, morda okrog leta 1220. Ob tem je bila ovrednotena izrazito negativno: veljala je za šušmarski izdelek neotesanca, ki si je ep povsem napačno tolmačil, in zato je izdaje *Pesmi o Nibelungih* od druge polovice 19. stoletja ne vsebujejo več. To je presenetljivo, kajti njena navzočnost v izročilu dokazuje, da v srednjem veku *Pesmi o Nibelungih* niso brali ločeno od *Tožbe*. Sodobne raziskave kažejo, da sta bili *Pesem o Nibelungih* in *Tožba* povezani že od samega začetka in da je bila “knjiga o Nibelungih” načrtovana kot delo, sestavljeno iz kitičnega epa in parno rimanega pomožnega besedila.

Rokopisne inačice

Pesem o Nibelungih se je ohranila v 11 popolnih ali skoraj popolnih rokopisih in 25 fragmentih. Vsi so nastali v času med 13. stoletjem in začetkom 16. stoletja; tedaj je pesnitev utonila v pozabo, ki je bila odrešena šele z odkritjem prvega rokopisa leta 1755. Sorazmerno veliko število ohranjenih inačic priča o priljubljenosti *Pesmi o Nibelungih*, kakršno sta nemara dosegala le še Wolframova *Parzival* in *Willehalm*. Iluminiran je en sam rokopis, in sicer v Državni knjižnici v Berlinu shranjeni Hundeshagnov rokopis, katerega 37 slik je ponatisnjenih tudi v pričujoči knjigi.

Sled domnevne passavske “delavnice” v *Pesmi o Nibelungih* in *Tožbi* je zarisana v treh velikih rokopisih (A, B in C) iz 13. stoletja, ki so — sodeč po pisavi, knjižnem okrasju in pisnem jeziku — vsi nastali v bavarsko-alemanskem alpskem prostoru, morda celo na Južnem Tirolskem: rokopis A v zadnji četrtini, B v drugi tretjini in C v drugi četrtini 13. stoletja. Besedila teh treh rokopisov se med seboj razlikujejo po številu kitic (A: 2316, B: 2376, C: 2439), po raznovrstnih vključitvah, izključitvah in predelavah ter na mnogih mestih tudi v dikciji. Rokopisa A in B — prvi je bil najden leta 1779 v Hohenemsu, drugi pa leta 1767 v knjižnici sanktgallenskega samostana — kljub vsem medsebojnim nesoglasjem zastopata tako imenovano inačico *AB, od katere se rokopis C — najden leta 1755 v Hohenemsu — kot predstavnik samostojne inačice *C jasno loči. Po izvorni dikciji zadnjega verza (“*diz ist der Nibelunge nôt*” = “to je boj/propad Nibelungov”) se inačica *AB imenuje tudi inačica “z bojem” (nem. Not-Fassung), inačica *C (“*daz ist der Nibelunge liet*” = “to je pesem o Nibelungih”) pa inačica

“s pesmijo” (nem. Lied-Fassung); gl. opombo 1014. Inačica “z bojem” bi utegnila biti prva razvojna stopnja po hipotetičnem osnovnem besedilu; ali ga bolje predstavlja različica A ali B, ne vemo. Inačica “s pesmijo” vsebuje številne in znatne spremembe besedila v primerjavi z A in B; ali izvira neposredno iz osnovnega besedila ali kakšne druge zgodnejše oblike, doslej prav tako ni bilo moč ugotoviti. Ob spoznanju, da “pravega” izvirnika ni moč rekonstruirati, zato sodobni interpreti *Pesmi o Nibelungih* vse rokopise obravnavajo kot enakovredne.

Zgodovinsko ozadje *Pesmi o Nibelungih* in dediščina junaških sag

Pesem o Nibelungih je prvo ohranjeno besedilo, v katerem je v pisni obliki fiksiran pripovedni kompleks junaških sag, nastalih med 5. in 7. stoletjem. Te nam poročajo o osupljivih dejanjih izjemnih ljudi, njihovo izhodišče pa so nemara dejanski zgodovinski dogodki iz obdobja preseljevanja ljudstev. V pripovedih o propadu Burgundcev na dvoru hunskega kralja, denimo, živi spomin na katastrofo germanske personalne zveze Burgundcev, ki so na začetku 5. stoletja zasedali območje ob srednjem Renu. Središče njihovega kraljestva bi utegnilo biti — tako kakor v sagi — mesto Worms. Okrog leta 435/436 se je del te zveze pomaknil v sosednjo rimsko provinco Belgica Prima in se tam spopadel z Rimljani. Rimski vojskovodja Aetij jih je premagal, do kraja pa so jih leto kasneje (437) porazile hunske pomožne čete v službi Rimljanov. V teh bitkah sta bila ob življenje burgundski kralj in večina njegovih ljudi; preživele je dal Aetij naseliti ob gornji Roni. Padlemu kralju je bilo ime Gundahar (Gundicharius), njegovo ime pa ustreza imenu kralja iz sage: Gunther, nordijsko Gunnar. V burgundskih postavah, kodificiranih ob koncu 5. stoletja v novem kraljestvu ob Roni, se kot imena kraljev iz preteklosti pojavijo dodatna imena iz sage: Gislaharius (v *Pesmi o Nibelungih* je to Giselher), Gundomaris (ustreznik staronordijskemu kralju Gutthormu oz. Gothormu; v *Pesmi o Nibelungih* Gernot) in Gibica (Gibeche, oče kraljevskih bratov).

Kralj Atila (Etzl) je umrl leta 453 v poročni noči z Germanko Hildiko, torej šestnajst let za Gundaharjem. Zaradi njegove smrti zunaj bojišča so se že zgodaj porodile govorice, da ga je zastrepila Hildiko, da bi tako maščevala smrt sorodnikov, ki so leta 437 padli v boju s Huni — a tedaj hunske vojske ni vodil Atila. Še svobodneje saga razpolaga z življenjem Dietricha Veronskega (Teodorika Velikega). Ta je živel od leta 454 do leta 526 in je bil torej rojen eno leto po Atilovi smrti — v *Pesmi o Nibelungih* pa nastopa poleg Guntherja in Etzla. Za Hagna ni moč najti zgodovinskega vzora; njegov vzdevek “iz Tronja” so skušali navezati na kraj Troia Francorum, kot se je nekoč imenoval Xanten. Ute, mati Kriemhild in burgundskih kraljev, je po navedbi rokopisa C ustanovila opatijo Lorsch, in prav tam jo najdejo Etlzlovi glasniki, ki ji prinašajo novico o strašnem koncu Burgundcev. Neka Uta von Calw je v 12. stoletju v resnici ustanovila samostan južno od Lorsch ob reki Weschnitz. Za osvetlitev Sigfriedovega lika so interpreti omenjali zlasti Arminija, germanskega vojskovodjo, ki je leta 9 premagal Rimljane v bitki v Tevtoburškem gozdu. Oba, Siegfrieda in Arminija, so zahrbtno umorili

sorodniki, in Xanten, Siegfriedov domači kraj, je tudi izhodišče Arminijevega izročila — kljub temu pa navezava junaškega Siegfrieda na svet mitov in sag ter prevlada tradicionalnih, pravljичnih pripovednih motivov doslej nista pripeljali do historično utemeljene identifikacije.

To je hipotetično zgodovinsko jedro sage o Burgundcih, za poglobljeno razumevanje motivnega ozadja *Pesmi o Nibelungih* pa se moramo ozreti zlasti proti nordijskim besedilom iz časa med 10. in zgodnjim 13. stoletjem, kajti v severnoevropskih deželah so se ohranile starejše sledi nibelunške sage kot na nemško govorečem območju. Ta besedila so se domnevno ohranjala prek ustnega izročila, dokler niso bila v drugi polovici 13. stoletja, morda okrog leta 1270 — torej kasneje kot *Pesem o Nibelungih* — zapisana v *Starejši oz. Poetični Eddi*. Ta srednjeveška pesniška antologija, ohranjena v enem samem islandskem rokopisu, vsebuje pesmi različnih starosti: najstarejše med njimi so verjetno nastale že v 9. ali 10. stoletju, in nekatere med njimi poročajo tudi o dejanjih mladega Sigurda (Siegfrieda v *Pesmi o Nibelungih*).

Stara pesem o Sigurdu (Sigurðarkviða in forna), včasih imenovana tudi *Fragment pesmi o Sigurdu (Brot af Sigurðarkviðu)*, je v *Pesniški Eddi* ohranjena v zgolj 22 kiticah, vendar jo je moč skoraj v celoti dopolniti z ustreznimi mesti v *Sagi o Volsungih*, prozni predelavi starih edskih pesmi, ki je nastala okrog leta 1250 na Norveškem: Sigurd (Siegfried), ubijalec zmaja, je sklenil krvno bratstvo z bratom Gunnarjem (Guntherjem) in Högnijem (Hagnom) ter je poročen z njuno sestro Gudrun (Kriemhild). Ko se Gunnar odloči zasnuti Brynhild (Brünhild), mu Sigurd obljubi pomoč. Brynhild je Atlijeva sestra in živi obdana z ognjenim obročem, skozi katerega lahko prodre le junak pravega kova. Gunnarju poskus spodleti, Sigurdu — v Gunnarjevi podobi — pa podvig uspe; Brynhild se pusti osvojiti in privoli v zakon, vendar Sigurd preživi ob njej tri dni in tri noči, ne da bi si jo vzel. Drug drugemu poklonita svoja prstana in se odpravita h Gunnarju, ki si s Sigurdom brž spet izmenja videz. Sigurd Brynhildin prstan podari svoji ženi Gudrun. Čez čas se Brynhild in Gudrun spreta glede položajev svojih soprogov; na koncu zmago slavi Gudrun, ki Brynhild razkrije, da je bil Sigurd tisti junak, ki je k njej prijezdil skozi ognjene zublje, in ji v dokaz pokaže prstan. Brynhild od Gunnarja zahteva poravnavo: umreti mora bodisi Sigurd bodisi eden od njiju. Gunnar prepriča svojega brata Gutthorma (Gernota), ki ni prisegel krvnega bratstva, da ubije Sigurda. Gudrun prekolne morilca in zahteva maščevanje za svojega moža.

V *Mlajši pesmi o Sigurdu*, včasih imenovani tudi *Kratka pesem o Sigurdu (Sigurðarkviða in skamma)*, je Brynhild bojevница, ki si ne želi nobenega junaka. Živi skupaj s svojim bratom Atlijem, ki jo varuje. Ko sinovi kralja Gjukija — to je nordijsko ime za Gibicha, ki se v *Pesmi o Nibelungih* imenuje Dankrat — skupaj s Sigurdom prijezdijo na dvor in zahtevajo Brynhild kot soprogo za enega od njih, Atli privoli in ji ukaže, naj si med prišleci izbere moža, če ne želi biti prikrajšana za svojo dediščino. Izbere si Sigurda — a ker je ta že poročen z Gudrun, sklenejo navidezni zakon, in tako postane Gunnarjeva žena.

Najstarejši zametki sage o Burgundcih so v osnovnih potezah ohranjeni tudi

v *Pesmi o Atliju (Atlaqviða)* iz 9. stoletja, v eni od najbolj arhaičnih pesnitev v *Poetični Eddi*. Ta pesem pripoveduje: kralj Gunnar in Högni imata sestro Gudrun, ki je poročena s hunskim kraljem Atlijem in ima z njim dva sinova. Kralja imata v lasti neizmeren zaklad, "dediščino Nibelungov", ki je potopljen na dno Rena. Atli jima ga želi vzeti, zato ju zahrbtno povabi na svoj dvor. Gunnar in Högni vabilo sprejmeta, čeprav ju da sestra na skrivaj posvariti; ker se nočeta ločiti od zaklada, ju Atli sklene pogubiti. Najprej ukaže ubiti Hagna, Gunnarja, ki niti spričo Hagnove smrti noče razodeti skrivališča zaklada, pa ukaže zapreti v prostor, poln kač, kjer umre junaške smrti. Gudrun se za smrt svojih bratov strahotno maščuje: ubije svoja in Atlijeva sinova, speče srci umorjenih dečkov in ju kot jed postreže Atliju, naposled pa ubije opijanjenega kralja z njegovim lastnim mečem in zažge njegovo slavnostno dvorano.

O Gudruninem (Kriemhildinem) prvem možu tu ni govora: izročilo o Siegfriedu, ubijalcu zmaja, je namreč vzniknilo iz samostojne sage, ki ima svoje zgodovinske korenine bržkone v merovinški Franciji 6. ali 7. stoletja. Merovinška zgodovina je polna spletk in umorov sorodnikov v vladarskih družinah; več kraljev je nosilo ime Sigibert, in prvi od njih, ki je vladal med letoma okrog 530/535 in 575, je bil poročen z zahodnogotsko kraljevsko hčerjo Brunichild.

Sago o Siegfriedu sestavljata dve pripovedni sekvenci. Prva opisuje junakovo mladost, v kateri ubije zmaja, pridobi velikanski zaklad in reši devico (Brynhild/Brünhild) uroka. Ta del zgodbe je izpričan samo v nordijskih besedilih; v *Pesmi o Nibelungih* Siegfriedovim mladostnim dejanjem ni namenjeno nobeno samostojno poglavje, temveč o njih zgolj bežno poročila Hagen: poučeni smo o njegovi neranljivosti, o številnosti Nibelungov, o zakladu in plašču nevidnosti ter o čudežnem meču Balmungu, ki so potrebni edino kot rekviziti ali motivi za trenutno dogajanje. Druga sekvenca opisuje junakovo smrt. Siegfried se poroči s sestro burgundskih kraljev, a ti ga umorijo. Pripoved o Siegfriedovem zakonu in njegovi smrti vzpostavlja vez s sago o Burgundcih, zlitje obeh motivnih sklopov pa je zahtevalo temeljito spremembo dogajalnega ogrodja: sestra burgundskih kraljev se iz maščevalke svojih bratov nad svojim (drugim) možem spremeni v maščevalko svojega (prvega) moža nad svojimi brati. Kdaj in kako je bil ta zasuk udejanjen, ni znano, prvič pa je zanesljivo izpričan v *Pesmi o Nibelungih*.

Pomemben vir za razumevanje motivnega pleteža *Pesmi o Nibelungih* je tudi *Prozna Edda* (imenovana tudi *Mlajša oz. Snorrijeva Edda*), mitološki in poetološki priročnik iz prve četrtine 13. stoletja, ki ga je sestavil islandski učenjak Snorri Sturluson. V njegovem osrednjem delu Snorri navaja več kitic iz *Poetične Edde* in za pojasnilo značilnih prispevkov pripoveduje zgodbe o izvoru nibelunškega zaklada, Sigurdovi mladosti ter Gunnarjevem in Högnijevem koncu.

Besedila edskega izročila spremlja še *Saga o Thidreku*, ki jo je okrog leta 1250 po naročilu norveškega kralja Hákona IV. Hákonarsona zapisal neznan avtor. Saga obnavlja življenjsko zgodbo Dietricha Veronskega (Teodorika Velikega), najslavnejšega junaka nemških junaških sag, ki igra pomembno vlogo tudi v *Pesmi o Nibelungih*. V pripoved o Thidrekovih dejanjih se vpleta tudi tematika drugih junaških sag, med njimi sage o Nibelungih.

O prevodu

Pričujoči prevod je bil narejen po sodobni kritični izdaji založbe Deutscher Klassiker Verlag (DKV), pripravljeni po sanktgallenskem rokopisu B. Besedilo je razčlenjeno na 39 delov, ki so v večini drugih rokopisov označeni kot *aventiure* (avantura, nenavaden, s tveganjem povezan dogodek s srečnim koncem, prigoda), toda v *Pesmi o Nibelungih* beseda *aventiure* nima takšne konotacije in pomeni zgolj poglavje oz. razdelek: pokol na hunskem dvoru v sklepnem delu pesnitve je pač vse kaj drugega kot “prigoda”! V nasprotju z rokopisom B so v drugih rokopisih poglavja tudi naslovljena, a se naslovi med posameznimi inačicami precej razlikujejo; naslovi poglavij v pričujočem prevodu so sodobni in so prevzeti iz kritične izdaje založbe Reclam.

Oznake kitic v *Pesmi o Nibelungih*, npr. {123}, sledijo rokopisu B. Dopolnilne kitice iz drugih rokopisnih inačic, zlasti *C, ki smo jih v prevod vključili z besedilom v dvojnih oglatih oklepajih, niso oštevilčene oziroma so njihove oznake navedene v ustreznih opombah pod črto. Verzi v *Tožbi* so označeni z enojnimi oglatimi oklepaji v razmikih po deset, npr. [1230]. Neoznačena števila v kazalu imen na koncu knjige se nanašajo na *Pesem o Nibelungih*, števila z oznako T pa na *Tožbo*.

Osnovni gradnik *Pesmi o Nibelungih* je znamenita “nibelunška kitica”, ki obsega štiri šesterostopne verze z nadštevilnim zlogom za tretjo stopico, izrazito cezuro med polstihoma in s končno rimo aabb. Tako kot vse srednjeveške kiticne pesnitve je bila tudi *Pesem o Nibelungih* namenjena glasni recitaciji ali celo glasbenemu podajanju (melodija ni ohranjena), vendar ni jasno, kako so izgovarjali in poudarjali zloge v posameznih verzih ter ustvarjali hipnotični ritem, kakršnega je moč začutiti že ob uvodnem primeru na strani v. Dobra prepesnitev s strogim upoštevanjem verzne mere bi bila seveda svojevrstna preizkušnja, a sem se s sodobnim občinstvom pred očmi brez zadrege — kot doslej že ob *Parzivalu* in *Tristanu* — znova odločil za prozni prevod. Srednjevisokonemške predloge kratko malo ni mogoče bijektivno preslikati v sodobno nemščino in še toliko manj v sodobno slovenščino.

Kljub temu sem si z ubiranjem nekoliko arhaičnega tona prizadeval za ohranitev jezikovnega duktusa in “duha” pesnitve z vsemi njenimi slogovnimi značilnostmi vred. Mednje sodi, denimo, zelo omejena variabilnost atributov in pridevnikov; Siegfried, Gunther, Gernot in Giselher vsi nosijo oznake kralj, gospod, junak (*künec*, *herre*, *degen*, *recke*), in vsi so žlahtni ali hrabri oz. drzni (*edel*, *küen*). To se ponavlja tako pogosto, da lahko dobimo vtis popolne nespremenljivosti, čeprav smo vedno znova priča tudi izjemam. Med na videz prav tako brezkrayne naloge so sodile odločitve glede prevajanja povsem preprostih samostalnikov, kot so npr. *ritter* (vitez, jezdec, vojščak), *helt* (junak, bojevnik), *recke* (junak, [izkušen] bojevnik), *degen* (junak, vitez, bojevnik, a tudi [pogumen] mladenič, mož) ter *wigant* (junak, bojevnik). V prvem delu *Pesmi o Nibelungih* se beseda *ritter* pojavi 66-krat, beseda *recke* 159-krat in beseda *helt* 122-krat, v drugem delu *ritter* 57-krat, *recke* 176-krat in *helt* 177-krat. Beseda *degen* se

pojavi 256-krat. Nekateri nemški prevajalci so obupali nad poskusi, da bi tovrstno junaško terminologijo "pravilno" prevedli v sozvočju z dogajanjem in trenutnimi okoliščinami; če bi namreč stereotipe, kot sta "junak" ali "hraber", pravijo, poskušali razumeti dobesedno, bi bili marsikdaj neustrezni ali celo protislovni, poleg tega pa je takšno ponavljanje povsem v skladu s tradicionalnim slogom junaške epike. V izdaji DKV so zato vsi zgoraj navedeni samostalniki razen "viteza" (*ritter*) dosledno prevedeni kot "junak". Sam sem se vendarle odločil za diferenciacijo in vsakokratni prevod po neopredeljivem občutku, kot ga je v mojem ušesu sprožil kontekst, četudi se je v ozadju oglašala samo intuicija, in ne želja po sistematiki. Izločil sem edino besedo "borec", ker zveni kot iz "napačnega" stoletja. Podobne prevajalske skušnjave so pomenili nekateri osrednji pojmi, kakršne npr. uteleša beseda *leit* (pojavi se kar 106-krat). V *Pesmi o Nibelungih* in (še izdatneje) v *Tožbi* se veliko joče, toži in jadikuje, in ta beseda tudi v sodobni nemški obliki (Leid) lahko posreduje zelo širok spekter občutij, v slovenščini pa sem se moral — morda pa bi smel reči: mogel — ves čas odločati med številnimi, tudi v kontekstu povsem dopustnimi prevodi (žalost, bolečina, trpljenje, jad, bridkost, tegoba itd.).

Med izrazitejše slogovne značilnosti *Pesmi o Nibelungih* sodi tudi sodobni nemščini povsem tuja uporaba nedoločnega člena (tako imenovanega junaško-epskega *ein*) za osebe in stvari, ki so bile že zdavnaj vpeljane, kot npr. v besedni zvezi "Gernot, neustrašen in ponosen vitez" ("*ein ritter kuen und gemeit*"), in ne "Gernot, neustrašni in ponosni vitez". Značilno je tudi podvajanje glagolov, kot npr. v povedi "... in dejal: »[...]«,« je dejal"; v pričujočem prevodu takšne strukture niso dosledno ohranjene.

Kot vselej je posebno pozornost zahtevalo slovenjenje krajevnih in zlasti osebnih imen. Toponime, ki jih je večinoma mogoče nedvoumno pripisati današnjim ali v preteklosti obstoječim zemljepisnim enotam, sem prevedel v današnje oblike, npr. *Pazzouwe* = Passau, *Santen* = Xanten ali *Waskenwalt* = Vogezi. Po skrbnih posvetih z recenzentsko ekipo sem se kljub obojestranskim pomislekom s težkim srcem odločil tudi za posodobitev osebnih imen. Kakor iz davnih časov oglašajoči se Kriemhilt, Sivrit, Nibelunc in Sigestap so naposled le postali Kriemhild, Siegfried, Nibelung in Siegestab. Ob prehodu iz stare visoke nemščine v srednjevisokonemški jezik so se namreč zveneči soglasniki v izglasju spremenili v nezveneče ($b > p$, $d > t$, $g > c/k$), v drugih oblikah pa so ostali zveneči, ta izguba zvenečnosti v izglasju pa se je v pisavi v sodobni nemščini opustila; tako so ravnali tudi v kritični izdaji založbe DKV, katere prevode imen sem prevzel.

Zahvale

Za strokovno recenzijo s skrbno preišljenimi pripombami in dobronamernimi nasveti se z velikim veseljem zahvaljujem prof. dr. Mariji Javor Briški in doc. dr. Janu Ciglenceckemu; enako zavzeto kot pred petimi leti ob Wolframovem *Parzivalu* in pred tremi leti ob Gottfriedovem *Tristanu* sta mi tudi tokrat stala ob strani s svojim poznavanjem nemške srednjeveške literature, zlasti njenega

dvorskega romana, pa tudi tedanjih splošnih kulturnozgodovinskih okoliščin. Za pomoč ob mučnih dvomih glede smiselnega slovenjenja lastnih imen sem se smel priporočiti prof. dr. Tanji Žigon, in tudi pri njej sem naletel na prijazen sprejem in našel dobro utemeljene odgovore. Hvaležen sem gospe Mirjam Fürbringer z založbe Reclam in gospodu Janu Dornemannu z založbe Suhrkamp za dovoljenje za prevod in priredbo spremnega aparata in opomb k izvrstnima kritičnima izdajama ter osebju digitalizacijskega oddelka Državne knjižnice v Berlinu za brezplačen dostop do reprodukcij ilustracij iz Hundeshagnovega rokopisa Ms. germ. fol. 855. Z veseljem se znova zahvaljujem tudi gospe Mirjani Frelih, vodji Založništva Univerze v Novi Gorici, ki mi je pot od predloga za izdajo knjige do njenega izida pomagala prehoditi že šestič.

Ljubljana, junij 2024

Simon Širca

Pesem o Nibelungih

1. poglavje

[[O mnogih nam čudesih stare bajke govoré, o slovitih junakih in silnih naporih, o radostih in slavjih, o joku in tožbah, o spopadih hrabrih bojevnikov lahko zdaj slišite osupljivo pripoved.]]¹

{2} V Burgundiji² je odraščala blagorodna mladenka³, ki ji po lepoti na vsem svetu ni bilo para, ime pa ji je bilo Kriemhild. Postala je lepa ženska, in zavoljo nje je moral umreti prenekateri vitez.⁴ [[Zala mladenka si je zaslužila prostor v srcih neustrašnih junakov, in nihče ji ni bil nenaklonjen. Nepopisna je bila njena lepota in njene knežje vrline bi bile v okras sleherni dami.]]⁵ {4} Nad njo so bedeli trije plemeniti in mogočni kralji: Gunther in Gernot, slovita junaka, ter

¹ Znamenita kitica 1 (v rokopisu B manjka) je nekakšen miniaturni prolog, ki z odmaknjenege stališča tematizira ustno izročilo starodavne snovi in njeno predstavitev v pričujočem besedilu. Zanimiva je zlasti zaradi svoje (namerne?) sintaktične neskladnosti. "Stare bajke [ali pripovedi, pripovedke]" ("*alte mære*") prehajajo v "zdaj" ("*nû*"), iz trpnega načina "nam je pripovedovano" ("*uns ist [...] geseit*") se na lepem najdemo v tvorniku "lahko slišite" ("*muget hæren sagen*"): iz množice starih virov se snov iz preteklosti preliva v pripoved v sedanjosti, in zdi se, kot da skladnja ponazarja neposredno, "brezavtorsko" pripovedovanje, v katerem izročilo tako rekoč prikazuje samo sebe. Kolektivnemu "nam" na začetku ustreza končni "[vi] slišite" — poslušalstvo, ki mu pripovedovalec ne pripada več. Tako se v tej kitici vendarle konstituira pripovedovalec, ne da bi bila kršena zapoved literarne zvrsti, da avtorja ne sme biti. Besedica "vi" ga implicitno predpostavlja, ne da bi moral eksplicitno nastopiti.

² V izvirniku "*in Burgonden*", kar ne pomeni današnje francoske Burgundije, temveč kraljestvo ob Renu z glavnim mestom Wormsom. Gre za ime ljudstva, ki je (v mestniku množine) postalo ime dežele: podobna omemba v kitici 5 ("*dâ zen Burgonden sô was ir lant genant*") pomeni dobesedno "njihova dežela se je imenovala »pri Burgundcih«". — Leta 1934 so pri Lampertsheimu južno od Wormsa res našli grobišče s 56 grobovi s konca 4. stoletja, toda raziskave zgodovinskih in zemljepisnih temeljev *Pesmi o Nibelungih* za lokalizacijo burgundskega kraljestva in tolmačenje dogodkov ob spodnjem Renu smemo upoštevati kvečjemu na ravni domnev.

³ V izvirniku "*ein vil edel magedin*", kjer atribut *edel* podaja stanovsko oznako: "visokorodna", "plemenita", "žlahtna", in ne implicira nujno značajske oziroma osebnostne žlahtnosti.

⁴ Zaradi njene lepote jo najprej snubi Siegfried in nato Etzel, to pa je izhodišče za smrtonosne katastrofe, za Siegfriedov umor in véliki pokol na hunskem dvoru. Predstava, da lahko ženska lepota povzroči smrt mnogih mož, je bila srednjeveškemu občinstvu domača zlasti iz zgodbe o padcu Troje, ki se je začela s Parisovo ugrabitvijo Helene. Avtor *Pesmi o Nibelungih* je z uporabo "trojanskega obrazca" očitno skušal navezati svojo snov na ugledno literarno izročilo. — Nenehno napovedovanje slabega konca — pogosto, kot na tem mestu, ob koncu kitice — je ena od slogovnih značilnosti *Pesmi o Nibelungih*. Časovni razpon tu omenjenih dogodkov je približno 40 let.

⁵ Kitica 3 v rokopisu B manjka.

mladi Giselher, izvrsten vitez.⁶ Princesa je bila njihova sestra, in knezi so jo imeli v svojem varstvu.⁷ {5} Ti gospodje, potomci imenitnega rodu, so bili darežljivi⁸ in spričo svoje moči neizmerno drzni, skratka, odlični junaki. Njihovo kraljestvo se je imenovalo Burgundija. Kasneje so v Etzlovi deželi⁹ delali prave čudeže. {6} S svojo vojsko so živeli v Wormsu¹⁰ ob Renu. Služili so jim ponosni vitezi iz njihovih dežel ter jim prinašali slavo in čast do konca njihovih dni. Umrli pa so neslavne smrti, in sicer zaradi sovraštva med dvema kraljicama. {7} Njihova mati je bila Ute¹¹, mogočna kraljica, Dankrat¹² pa je bilo ime njihovemu očetu, sila pogumnemu možu, ki si je bil že v mladosti pridobil velik ugled, ob smrti pa jim je prepustil svoje gospostvo.

{8} Ti kralji so bili, kakor sem dejal, izjemno srčni, podložni pa so jim bili najboljši bojevniki, o katerih se je govorilo, da so močni, nadvse odločni in v trdih bojih neustrašni. {9} To so bili Hagen iz Tronja¹³ in njegov brat, zelo spretni Dankwart, Ortwin iz Metza, mejna grofa Gere in Eckewart¹⁴ ter Volker iz Alzey¹⁵, neomajen mož pri polnih močeh. {10} Nadkuhar Rumolt, spoštovan

⁶ Po očetovi smrti (kitica 7) so deželi zavladali ti trije bratje pod vodstvom najstarejšega, Guntherja. Giselher je najmlajši, a koliko let šteje, ne izvemo. Verjetno je že od začetka pesnitve mišljen kot odrasel mož, a Hagen ga ob koncu (kitica 2371) še vedno imenuje "mladi Giselher", čeprav je tedaj od Siegfriedove smrti preteklo že 26 let.

⁷ S prevzemom oblasti jim je pripadlo tudi skrbništvo nad njihovo neomoženo sestro.

⁸ *Milte* (darežljivost, radodarnost, velikodušnost, dobredelnost) je bila ena od najpomembnejših vladarjevih vrlin.

⁹ To je dežela Hunov, kjer kraljuje Etzel (Atila).

¹⁰ Mesto Worms je v *Pesmi o Nibelungih* rezidenca burgundskih kraljev, ali je bilo kdaj tudi v resnici prestolnica historičnega burgundskega kraljestva, pa je vprašljivo. Status svobodnega cesarskega mesta mu je podelil Friderik Barbarossa leta 1184.

¹¹ Ute, mati treh burgundskih kraljev in njihove sestre Kriemhild, je bila sestra passavskega škofa Pilgrima oz. Peregrina (ok. 920-991).

¹² Oče burgundskih kraljev in Kriemhild se je prvotno imenoval *Gibeche*; zakaj je bilo to ime v večini rokopisov spremenjeno, ni pojasnjeno.

¹³ Hagen je v sorodstvu s kralji, ki jim služi, in je najuglednejši mož na Guntherjevem dvoru. Izvor njegovega krajevnega vzdevka ni pojasnjen. Morda gre za alzaški kraj Kirchheim (v srednjeveških virih imenovan "nova Troja" oz. *niuwe Troye*), za Troneck v Hunsrücku ali celo za belgijski Tongeren. Možna bi bila tudi (kakor koli že posredovana) povezava z antično Trojo, od koder naj bi po izročilu izvirali Franki. — Za rekonstrukcijo Hagnove predzgodbe epska pesnitev *Waltharius* ni uporabna. Tam je Hagen skupaj s svojim mladostnim prijateljem Waltherjem Akvitanskim in Hildegund talec na Etzlovem dvoru, in Etzel ga celo imenuje za viteza. Hagnu uspe pobegniti, sledita mu še Walther in Hildegund. Na begu Walther naleti na Guntherja in njegove može, in v enem od številnih dvobojev se je primoran spopasti tudi s Hagnom. Walther z mečem odseka Guntherju nogo nad kolenom in Hagnu izbije oko, ta pa njemu z mečem odseka desno roko. Toda v *Pesmi o Nibelungih* nikjer ni govora o amputirancu Guntherju ali enookem Hagnu, in tudi ne o tem, da bi bil njegov pogosto omenjani "strašni pogled" ("*der grimme blic*") posledica poškodbe očesa.

¹⁴ Nič v nadaljnjem besedilu ne dokazuje, da bi si morali Gereja in Eckewarta res predstavljati kot mejna grofa, torej vladarja mejne dežele (marke), kajti wormsko burgundsko kraljestvo ni imelo mark. Poleg tega je Gere v nadaljevanju imenovan še *herzoge* (vojvoda) in *vürste* (knez), s čimer je hotel avtor *Pesmi o Nibelungih* morda zgolj poudariti, da so bili burgundski kralji tako mogočni, da so jim bili podložni celo mejni grofi. Resnična vzora za Gerejev in Eckewartov lik bi utegnili biti vojvoda in mejni grof Gero ter mejni grof Ekkehard iz 10. ali 11. stoletja, vendar ne smemo domnevati, da je avtor pesnitve upošteval to historično ozadje.

¹⁵ Imenovan tudi potujoči pevec, godec ali goslar: gl. kitici 196 in 1705. Kraj Alzey leži severozahodno od Wormsa in ima v grbu gosli.

bojevnika,¹⁶ Sindolt in Hunolt: ti gospodje so morali kot vazali treh kraljev upravljati dvor in skrbeti za njegov blišč. Kraljem so služili še mnogi drugi izkušeni bojevniki, ki jih tu ne morem posebej naštevati. {11} Dankwart je bil maršal; Ortwin iz Metza, njegov nečak, je bil kraljevi stolnik. Odlični Sindolt je bil točaj, Hunolt pa komornik.¹⁷ Vsi so vedeli, kako je treba vzdrževati sijaj in ugled dvora. {12} O bogastvu tega dvora, o njegovem daljnosežnem vplivu in njegovem slovesu, o viteštvu, kakršno so ti gospodje gojili do konca svojih dni, vam gotovo nihče ne more povsem izčrpno poročati.

{13} Sredi tega veličastja¹⁸ se je Kriemhild sanjalo, da je udomačila krepkega, lepega, divjega sokola,¹⁹ a sta ji ga raztrgala dva orla.²⁰ Da so njene oči morale uzreti kaj takšnega! Na vsem svetu se ji ne bi moglo pripetiti nič hujšega. {14} Svoje sanje²¹ je zaupala svoji materi Ute, a tudi ona jih dobri hčeri ni mogla pojasniti ugodneje: "Sokol, ki ga krotiš, pomeni plemenitnika. Če ga ne bo obvaroval Bog, ga boš zgodaj izgubila."

{15} "Kaj mi govorite²² o soprogu, preljuba mati? Nikoli ne nameravam ljubiti kakega junaka. Tako čedna želim ostati do svoje smrti,²³ in zavoljo ljubezni do moškega nikoli ne bi rada izkusila nesreče."

{16} "Naj se ti nikar preveč ne zareče," ji je tedaj rekla njena mati. "Če boš kdaj na tem svetu od srca srečna, se bo to zgodilo vsled ljubečega moškega. Čedna ženska boš — če ti bo Bog za moža naklonil imenitnega viteza."

¹⁶ Ko se Burgundci odpravijo v deželo Hunov, je Rumolt imenovan za upravitelja dvora v Wormsu (kitica 1519).

¹⁷ Štiri klasične visoke dvorne službe — maršal, stolnik (miznik), točaj (nadčastnik) in komornik (zakladnik) — so bile na nemškem dvoru običajne od vladavine Otonov dalje, sčasoma pa so vse pogostejše pomenile zgolj častne nazive. Od leta 1150 je bila ta četverica značilna tudi za knežje rezidence. Beseda komornik (*kamerære*) je sicer v *Pesmi o Nibelungih* rabljena tudi kot splošna oznaka za hišnega služabnika. — Zdi se, da službe nadkuharja (*kuchenmeister*) do poznega 12. stoletja še niso poznali: na neki listini s passavskega škofovskega dvora je *magister coquine* omenjen šele leta 1200 — a to dejstvo samo po sebi ne daje oporne točke za določitev časovnega okvira nastanka *Pesmi o Nibelungih*.

¹⁸ Dosedanji opis dvora v Wormsu daje vtis vzorne urejenosti, a za fasado dvorne etikete se razpre brezno sovraštva, prevar, oblastiželjnosti in izdaj. Kralj je prešibak, da bi se z lastnimi močmi obdržal na oblasti. Dejansko najmočnejši mož na dvoru, Hagen, postane morilec, ker v Siegfriedu vidi grozljivo burgundskemu kraljestvu, in na koncu smo priča propadu celotne družbe, ki je svojo sprijenost skrivala za lepim dvornim videzom.

¹⁹ (Lovski) sokol kot simbol ljubljenega (ali ljubljene) je zlasti v zgodnjem podonavskem minnesangu star in zelo razširjen motiv.

²⁰ Norveška *Saga o Thidreku* (= Dietrichu Veronskem = Teodoriku Velikem) iz prve polovice 13. stoletja poroča, da ima Gunnar (= Gunther) na ščitu podobo orla s krono na glavi, Högni (= Hagen), v norveškem epu Gunnarjev brat, pa ima na njem prav tako orla, a brez krone.

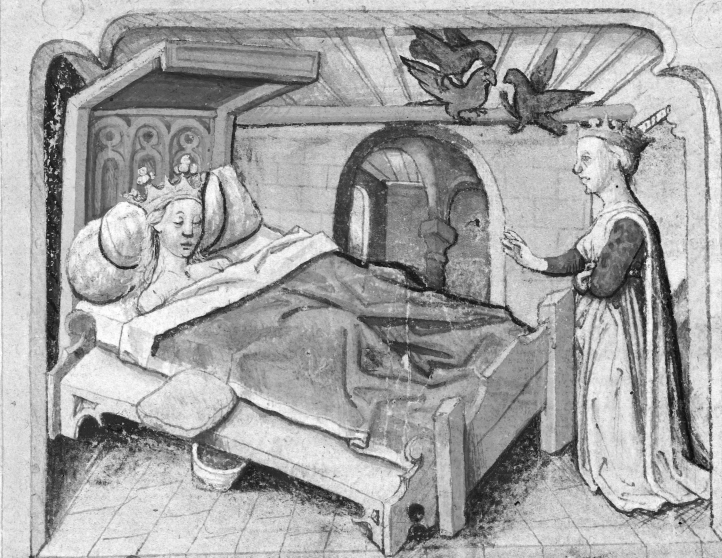
²¹ Kriemhildine sanje (kasneje se ji sanja še dvakrat) napovedujejo prihodnjo nesrečo: tako kot ji sokola (verjetno med sokolarjenjem) raztrgata orla, postane Siegfried med lovom žrtev Guntherjeve in Hagnove morilske zarote. — V vsem izročilu nibelunške snovi je poleg *Pesmi o Nibelungih* prizor s Kriemhildimi sanjami ohranjen le na enem samem pergamentnem rokopisu *Sage o Vol-sungih* (poglavji 26 in 27) iz časa okrog leta 1400.

²² Mati Kriemhild tika, Kriemhild pa mater v skladu z dvornim običajem vika in jo v nadaljevanju imenuje celo *herrin* (gospodarica, zapovednica).

²³ Smisel te izjave ni pojasnjen. Morda se (prek Ovida) navezuje na dvorsko-viteško predstavo, po kateri ljubezen učinkuje kot bolezen, ki zaljubljenca telesno prizadene.

{17} “Dovolj besedi, moja zapovednica!” je dejala Kriemhild. “Mnogim ženskam se je že ničkolikokrat primerilo, da so morale radost naposled poplačati z žalostjo. Obojemu se bom izognila, zato me nikoli ne bo moglo doleteti nič slabega.” {18} Kriemhild se je torej v mislih povsem odrekla ljubezni. Dobra mladenka je odtlej preživljala dolge dneve sreče, ne da bi bila spoznala moža, ki bi jo hotel ljubiti. Kasneje je z vsemi častmi postala soproga vrlega junaka — {19} in ta je bil prav tisti sokol iz njenih sanj, ki ji jih je bila raztolmačila njena mati. Kako strašno se je zato maščevala nad svojimi najbližjimi sorodniki, ko so ji ga ti ubili! Zavoljo smrti tega enega moža so morali umreti sinovi mnogih mater.

Ute tolmeči von Seyfrid dem Starcken

Der wuchs in inder lande ans edlen küniges sint
 des vateres hies Sigmund sein muter sigelmit
 In amer burge rache witten wol erkant
 Niden bey dem rene die was genant
 Seyfrid was geschaffen der schnell degen güt
 er versucht vil der wecken durch ellenthaften mit
 durch seines leibes starcke ersucht er freunde land
 bey was er schneller degen zu den burgonden wand
 Et das der degen kine wol gewuchs ze man
 dabet er solche wunder mit seiner hand getan
 Da von man immer mere mag singen unde sagen
 des vns von disen stunden müssen vil von in vertagen
 In seinen besten zeten bey sein jungen tagen
 man macht michel wunder von seyfriden sagen
 was was an in wuchs ond wie schön was sein leip
 des haten in ze minnen die weltlichen was

2. poglavje

{20} V tistem času je na Nizozemskem²⁴, v bogatem in daleč naokrog znanem mestu ob spodnjem Renu, imenovanem Xanten, odraščal tudi sin visokorodnega kralja:²⁵ očetu je bilo ime Siegmund, materi pa Sieglind. [[Naj vam poročam o tem junaku in njegovi lepoti! Niti najmanjša sramota se ga ni dotaknila, in kasneje je ta odločni mladenič postal krepak in sloviti mož. Ah, kako velik ugled si je pridobil na tem svetu!]]²⁶ {21} Spretni in postavni mladenič se je imenoval Siegfried. Njegova neukročena čud ga je vodila v mnoga kraljestva, in da bi se preizkusil v svoji moči, je odjezdil v prenekatero deželo.²⁷ Ah, koliko krepkih junakov je kasneje srečal v Burgundiji! [[Preden je drzni mladenič odrasel v zrelega moža, je lastnoročno naredil toliko osupljivih reči, da bi jih lahko opevali in obnavljali na vekomaj — in zato moramo marsikaj o njem zamolčati.]]²⁸ {22} V njegovih najboljših časih, v njegovih mladih letih, je bilo moč o Siegfriedu pripovedovati prava čudesa: kako je rasel njegov ugled in kako čeden je bil. Zato so ga kasneje lepe ženske tudi tako čislale. {23} Vzgajali so ga skrbno, kot se je za mladega plemiča spodobilo — a kakšna znanja si je šele pridobil po lastnem vzgibu! Deželim njegovega očeta je bilo v okras, da je bil v vseh pogledih tako

²⁴ V izvirniku "in *Niederlanden*" (v Nizozemskih deželah, na Nizozemskem), s čimer so mišljene pokrajine ob spodnjem Renu oziroma nižave ob široko razvejenih ustjih Rena ter rek Meuse (Maas) in Šelde (Schelde).

²⁵ Čeprav gre v tej navedbi o Siegfriedovem poreklu bržkone za današnji Xanten, ni mogoče z gotovostjo trditi, da temelji na kakem starejšem (ali celo historičnem) izročilu.

²⁶ Dodatna kitica 20a v rokopisu A.

²⁷ Sklic na pripovedi o pustolovščinah mladega Siegfrieda, ki sodijo med starejše izročilo (gl. spremno besedo). V *Pesmi o Nibelungih* Siegfriedova vročekrvnost motivira njegov izzivalni nastop na wormskega dvoru v 3. poglavju, a na tem mestu nismo deležni poročila o njegovih znamenitih pustolovščinah; v strnjeni obliki in le tako izčrpno, kot je potrebno za razumevanje okoliščin, jih kasneje obnovi Hagen (kitica 86 in nadaljevanje). Potiskanje dejanj mladega Siegfrieda v ozadje služi drugačnemu tolmačenju vloge junaka: *Pesem o Nibelungih* Siegfrieda prikazuje kot princa in vzornega vladarja po obrazcu junaka dvorskega romana. Obenem to pomeni, da je Siegfried uvrščen v Kriemhildin svet in tako s strukturnega vidika postane stranski lik. Za *Pesem o Nibelungih* so Siegfriedova mladostna dejanja pomembna le toliko, kolikor vplivajo na njegovo razmerje do Kriemhild. Prekrivanje predstav o "tradicionalnem" in "novem" Siegfriedu vodi v neskladja v motivacijski strukturi: tako med drugim ostaja nejasno, kdaj naj bi bil mladenič, ki mu "nikoli niso dovolili jezdit brez spremstva" (kitica 25), storil svoja znamenita dejanja.

²⁸ Dodatna kitica 21a v rokopisu *C, s katero je prirejevalec nejasnosti v zvezi z dejanji mladega Siegfrieda le še okrepil. Gl. še opombo 43.

popoln.

{24} Ko je bil dovolj velik, da se je začel udeleževati dvornega življenja, se je brž prikupil vsem. Mnoge gospe in mladenke so si želele, da bi se vedno znova vračal mednje. Številne so mu bile vdano naklonjene, in bodoči vladar se je tega dobro zavedal. {25} Mlademu princu nikoli niso dovolili jezdit brez spremstva. Siegmund in Sieglind sta ga dajala razkošno oblačiti, vzgajali pa so ga izkušeni učitelji, ki jim občutek za čast ni bil tuj. Tako si je lahko deželo in ljudi pridobil na svojo stran. {26} Kmalu je postal tako močan, da je lahko nosil orožje. Vsega, kar je za to potreboval, je imel na pretek. Začel se je potegovati za ljubezen lepih žena, in te so se častno odzivale na vabila vrlega Siegfrieda.

{27} Njegov oče Siegmund je nekoč svojim vazalom velel oznaniti, da želi prirediti veliko slavje z dragimi prijatelji. To vest so ponesli tudi v druga kraljestva. Tujce in domačine je obdaril s konji in dobrimi oblačili.²⁹ {28} Vse žlahtne mladeniče, ki jih je bilo moč najti in ki naj bi v skladu s svojim plemenitim rodом postali vitezi, so povabili v deželo na svečanost, kjer so bili družno s kraljevičem povzdignjeni v viteški stan.³⁰

{29} O tem slavlju bi mogli povedati marsikaj osupljivega! Siegmund in Sieglind sta dobro vedela, kako velik ugled si je moč pridobiti z darovi, zato sta jih širokogrudno razdajala, in zavoljo njih so v njuno deželo prijezdili številni imenitniki. {30} Štiristo oprod³¹ naj bi si obenem s Siegfriedom nadelo viteško opravo. Nešteto zalih mladenk je imelo polne roke dela, saj so mu bile tako naklonjene. Dame so nizale drage kamne na zlate vrvice, {31} s katerimi so jih nameravale prišiti na oblačila mladih ponosnih junakov. Tako je moralo biti. Gostitelj je velel pripraviti sedišča za ves ta zbor srčnih mož, in to ravno ob času sončnega obrata,³² ko je bil njegov sin Siegfried povzdignjen v viteza. {32} Mnogi iz odličnih družin in plemenitih vitezov se je odpravila v stolnico.³³ Izkušeni so vedeli, da morajo tokrat oni služiti neizkušeni³⁴ — tako kot so bili to nekoč doživeli sami. Kratkočasili so se in se prisrčno radostili. {33} Bogu na čast so zapeli mašo.³⁵ Kjer so mladeniči po stanovskih pravilih prejeli viteške nazive, je nastala nepopisna gneča, kakršni najbrž nikoli več ne bomo priča. {34}

²⁹ Velikodušno obdarovanje gostov je sodilo v obredje dvornih slavij. Konji in oblačila so bili značilna darila za potujoče umetnike (gl. opombo 39).

³⁰ Ob imenovanju za viteza so mladeniču opasali meč (nem. Schwertleite). Skupinska promocija, ob kateri so novemu visokorodnemu vitezu na čast v viteški stan povzdignili še množico njegovih vrstnikov, je v Nemčiji izpričana šele od konca 12. stoletja. Obred, pri katerem bodoči vitez prejme lahen udarec z roko ali mečem po vratu, rami ali hrbtu (nem. Ritterschlag), je v Nemčiji postal običajen šele v poznem srednjem veku.

³¹ V izvorniku *swertdegen(e)* — oproda oz. mladenič kot kandidat za viteza.

³² Mišljen je poletni sončni obrat, torej čas okrog šentjanževega (24. junija), ki je pomenil enega od vrhuncev cerkvenega leta in je bil zato priljubljen za vsakovrstna praznovanja.

³³ Cerkevna slovesnost je bila sestavni del obreda povitezenja in mu je (zlasti ob pomembnih dnevih cerkvenega koledarja) dala posebno težo. Zanimivo je, da samo dejanje predaje mečev ni opisano, zato besedilo dopušča celo tolmačenje, da so viteški kandidati prejeli meče kar v cerkvi, verjetneje pa so jim jih tam le še blagoslovili.

³⁴ Med slovesnostjo torej vitezi kot oprede služijo viteškim kandidatom. Kakor nakazuje nadaljevanje povedi, je bil to že ustaljen običaj.

³⁵ To pomeni, da gre za slovesno mašo, v nasprotju z "vsakodnevnjšo" brano (ali tiho).

Stekli so k že osedlanim konjem. Turnir³⁶ na Siegmundovem dvoru je bil tako živahen, da je odmevalo po vsem gradu³⁷: razposajeni možje so povzročali silen trušč. {35} Slišati je bilo, kako oboji, vešči in neuki, drug drugemu zadajajo udarce, in po zraku se je razlegalo hreščanje sulic. Njihove iveri so frčale tja do palače, kajti na delu so bile roke številnih ognjevitih bojnikov.

{36} Gostitelj je ukazal, naj se viteške igre končajo. Odvedli so konje. Nemalo čvrstih ščitov je bilo polomljenih, in v travi je ležalo veliko dragih kamnov, izbitih iz sijajnih okovij: do tega je prihajalo ob trkih.³⁸ {37} Vladarjevi gostje so posedli na določena jim mesta. Izbrane jedi in najboljše vino, ki so ga radodarno nalivali, so jim pregnali utrujenost. Obojim, tujcem in domačinom, so izkazovali vso čast. {38} Naj so se potujoči pevci³⁹ ves dan še tako kratkočasili, vendarle še niso našli pokoja, kajti nastopali so za darove, ki jih je bilo v izobilju: to je Siegmundovi deželi prineslo odlične sloves. {39} Kralj je mlademu Siegfriedu ukazal, naj v fevd izroči nekaj dežel in gradov, kot je bil to nekoč storil sam. Svoje nove viteške sodruge je Siegfried bogato obdaroval, in ti so bili veseli, da so prišli v njegovo deželo.⁴⁰ {40} Slavje je trajalo do sedmega dne. Mogočna Sieglind je po stari šegi v imenu svojega sina razdala nekaj rdečega zlata: tako mu je zlahka pridobila naklonjenost ljudi. {41} Tudi med potujočimi pevci ni bilo moč najti nikogar, ki bi ostal praznih rok. Konji in oblačila so gostiteljema kar leteli iz rok, kot da bi jima bilo usojeno živeti le še en sam dan. Menim, da se še nikoli dotlej kakšna dvorna družba ni izkazala za tako darežljivo.

{42} Veličastno slavje je bilo naposled pri kraju, in gostje so se razšli. Od deželnih mogočnikov je bilo kasneje menda slišati, da so želeli priznati Siegfrieda za svojega vladarja — a postavnemu mladeniču ni bilo do tega: {43} dokler sta

³⁶ V izvorniku *bûhurt*, viteška igra za posebne priložnosti ali v čast visokemu gostu, na nemških tleh izpričana od sredine 12. stoletja. Verjetno je šlo za protokolarno, skrbno koreografrano "paradno" inačico pravega spopada dveh skupin jezdecev, kjer naj bi se pokazale zlasti njihove jahalne spretnosti. Podrobnosti niso znane, a sprva so bili vitezi verjetno oboroženi (oklep, meč, ščit, sulica), med igro pa so skušali s sunki s sulicami ali z udarci ščita ob ščit pahniti nasprotnika s konja. Kasneje so namesto mečev uporabljali lesene palice in jim ni bilo treba nositi oklepov.

³⁷ V izvorniku "*palas unde sal*" ("palača in slavnostna dvorana"), kar je standardni obrazec za "ves grad". Beseda *palas* (palača) sicer označuje največjo stavbo v grajskem kompleksu, pred katero leži grajsko dvorišče, beseda *sal* pa pomeni sprejemnico oziroma dvorano za zborovanja in svečane obede: običajno je bila v prvem nadstropju palače. V palači so bili tudi bivalni prostori dvorjanov in njihove spalnice.

³⁸ Predstava, da so bili v zunanjo stran ščita vdeleni dragi kamni, ki so ob sunku sulice v ščit ali ob udarcu ščita ob ščit popadali iz okovij, je topična (gl. še kitico 2212), a verjetno ne ustreza resničnosti.

³⁹ V izvorniku "*varnde diet*" (lat. *joculatores, histriones*), potujoči umetniki ali artisti, ki so bili s svojimi glasbenimi, igralskimi ali akrobatskimi točkami, čarovniškimi triki in drugimi spretnostmi nenadomestljiv del dvorne kulture, zlasti ob večjih slavjih. Za njihovo primerno plačilo (oblačila, konji, denar) je bil dolžan poskrbeti gostitelj. Od potujočih pevcev so pričakovali, da v zameno za nagrado opevajo darovalca in s svojimi stili širijo njegov sloves po svetu.

⁴⁰ Povedi v tej kitici se nanašata na različne ljudi. V prvi povedi kralj pooblasti Siegfrieda, da v njegovem imenu svojim vazalom izroči dežele in gradove v fevd. V drugi povedi pa ne gre za podeljevanje fevdov vazalom, temveč za obdarovanje Siegfriedovih *swertgenôzen*, se pravi, njegovih novih viteških tovarišev: če bi namreč *njim* izročal posestva v fevd, bi to pomenilo, da postajajo vazali xantenske krone, a kontekst takšne domneve ne podpira.

Siegmund in Sieglind še živela, njun ljubljeni sin ni želel nositi krone.⁴¹ A drzni in neomajni junak se je bil kljub temu pripravljen postaviti po robu vsakršnim grožnjam iz drugih dežel, ki jih je strahoma slutil.⁴² [[Odkar je bil prejel meč, ga nihče ni mogel grajati. Sloviti junak prav nikoli ni počival, in iskal ni nič drugega kakor boj. Njegova krepka roka je neutrudno raznašala njegov sloves po tujih kraljestvih.]]⁴³

⁴¹ Siegfried vendarle prevzame krono še za časa življenja svojih staršev (kitica 713).

⁴² Poleg xantenskega je v *Pesmi o Nibelungih* opisanih še šest velikih dvornih slavij, in vsi opisi se držijo ustaljenega obrazca: sklep, da se slavje priredi; razpošiljanje vabil z načrtovanim terminom; priprave na slavje; prihod gostov; pozdrav gostov in njihova nastanitev; viteške igre ali druge prireditve; slavnostni obed; navedba trajanja slavja; obdaritev gostov in potujočih umetnikov; odhod in vrnitev domov. Vendar opisi teh slavij niso izraz kolektivne radosti in se ne iztekajo v pozitiven sklep, saj se končajo v bolečini, žalosti in tožbi ali vsaj z napovedjo negativnega nadaljnega razvoja dogodkov.

⁴³ Dodatna kitica 43a v rokopisu *C, s katero prirejevalec pojasnjuje, kdaj je Siegfried izkusil svoje mladostne pustolovščine: v času med povitezenjem in snubljenjem v Wormsu.

¶ Die ich von herten minne ond die hangetan
 die ist mir noch vil fremde des mis ichtwrig stan
 So die künig reiche reitent in ir land
 So muosen sie die reiten mit in alleze hand
 ¶ Damit wut auch seysrid das was den frawen land
 er het durch hohe minne die michel arbeit
 Sunst want er bey den herren das ist alles was
 in guntwares lande volltlichen am jar
 ¶ Et das er die minnetlichen die zeit nie gesach
 von der in seyt vil liebe ond auch laid gestuch

• Lüdegast se preda Siegfriedu. / Lüdegastovi možje napadejo Siegfrieda, da bi osvobodili svojega vladarja (189–191). Hundeshagnov rokopis, Ms. germ. fol. 855 (10r).

3. poglavje

{44} Mlademu knezu Siegfriedu sprva nič ni težilo srca. Nekega dne pa je slišal, da v Burgundiji živi prelestna mladenka. Zavoljo nje je kasneje izkusil veliko radosti, a tudi žalosti ... {45} Po svoji nepopisni lepoti je bila znana daleč naokoli, in v tistem času so za uglajenost in vedrino mlade princese izvedeli še mnogi drugi junaki. To je v Guntherjevo deželo privabilo marsikaterega tujca. {46} A naj se je za njeno ljubezen potegovalo še toliko vitezov, se Kriemhild sama pri sebi ni in ni mogla odločiti, da bi si katerega od njih izbrala za moža. Tistega, ki se mu je kasneje predala, tedaj še ni poznala. {47} Sieglindinemu sinu pa je ravno tedaj misli zaposlovala visoka ljubezen. V primerjavi z njegovim snubljenjem so bili poskusi njegovih tekmecev le kot lahen vetrič: z lahkoto si je pridobival naklonjenost lepih dam. Kasneje je soproga hrabrega Siegfrieda postala prav žlahtna Kriemhild.

{48} Ker je Siegfried razmišljal o poroki, so mu sorodniki in vazali svetovali, naj zasnubi svojemu stanu primerno damo. Hrabri Siegfried jim je rekel: "Tedaj hočem imeti Kriemhild, {49} zalo mladenko iz Burgundije, zaradi njene neizmerne lepote. Zelo dobro vem, da še ni bilo takšnega mogočnega in soproge željnega cesarja, čigar ljubezni ta blagorodna kneginja⁴⁴ ne bi bila vredna."

{50} To je prišlo na ušesa Siegmundu. Ves dvor je govoril o tem, in tako je izvedel za sinovo namero — in ta mu ni bila niti najmanj pogodu — da želi zasnubiti očarljivo mladenko. {51} Za to je izvedela tudi Sieglind, žena visokorodnega kralja. Močno jo je zaskrbelo za življenje njenega sina, saj je dobro poznala Guntherja in njegove može.⁴⁵ Zato sta s soprogom sklenila, da mlademu junaku poskusita do kraja zagreniti njegove snubitvene načrte. {52} Vrli Siegfried pa je

⁴⁴ V izvorniku *küneginne*, kraljica: oznaka kralj oziroma kraljica je bila običajna ne le za vladarja ali vladarico, temveč tudi za vse člane kraljevske družine.

⁴⁵ Iz dosedanje pripovedi ni razvidno, zakaj sta Siegmund in Sieglind tako zaskrbljena in zakaj bi bilo wormskemu dvoru Siegfriedovo snubljenje tako nedobrodošlo, da bi utegnilo izzvati celo nasilje: kitica 70 napoveduje množično pogibel. Poleg tega Siegfried v kitici 55 na videz še sam priliva olje na ogenj z izrazom svoje namere, da se bo burgundske dežele kar polastil. Toda snubitveno potovanje se izteče srečno, kasneje pa Hagen ubije le Siegfrieda. Takšne motivacijske vrzeli je težko premostiti: po vsej verjetnosti so se v rokopisih ohranile neuskklajene ostaline pripovednih inšanc, v katerih je pohod v Worms že od vsega začetka impliciral tudi osvojitvev burgundskega kraljestva; bil je res tvegano početje, ki se je slednjič končalo z umorom ne le Siegfrieda, temveč tudi njegovih spremljevalcev. Sledove takšnega poteka dogodkov je moč najti tudi v *Sagi o Thidreku*.

dejal: "Najdražji oče, raje bi se na vekomaj odrekel ljubezni do žlahtnih dam, kot da se ne bi mogel potegovati za ljubezen tiste, po kateri koprni moje srce. Naj ljudje govorijo, kar hočejo, njihovih nasvetov ne nameravam upoštevati."

{53} "Če nočeš popustiti," je rekel kralj, "se iskreno veselim tvoje odločitve in ti bom po svojih najboljših močeh pomagal doseči cilj. Toda kralju Guntherju služi nemalo ponosnih mož, {54} in ko le med njimi ne bi bilo Hagna, viteza, čigar samozavest se utegne sprevreči v ošaben ponos! Zelo se bojim, da bomo še obžalovali svojo odločitev, da zasnobimo dražestno mladenko."

{55} "Kaj bi nas moglo ovirati?" je vprašal Siegfried. "Česar pri njih ne bi mogel doseči zlepa, to si lahko moja krepka roka pribori na kak drug način. Dovolj moža sem, da se polastim njihove dežele in njenih ljudi."

{56} Knez Siegmund mu je odvrnil: "Takšno govorico nerad slišim, kajti če bodo za to izvedeli v Wormsu ob Renu, se raje sploh ne podajaj v njihovo deželo. Guntherja in Gernota poznam že dolgo. {57} Mladenke nihče ne more dobiti na silo," je nadaljeval kralj Siegmund, "to dobro vem. A če hočeš kljub temu z vojsko odjezditi tjakaj, imamo dovolj zaveznikov, po katere lahko brž pošljemo."

{58} "Ne bi mi bilo ljubo," je dejal Siegfried, "v resnici bi se mi prav upiralo, ko bi me vzdolž Rena kot na kakem vojaškem pohodu spremljali bojevniki, da bi mi pomagali osvojiti krasotico. {59} Priborim si jo lahko sam. V Guntherjevo deželo bom odjezdil z enajstimi⁴⁶ možmi. Pomagaj mi priti tja, oče Siegmund!"

Siegfriedovim spremljevalcem so dali siva in pisana krzna za oblačila,⁴⁷ {60} in ko je za priprave na pot izvedela tudi Siegfriedova mati Sieglind, jo je zaskrbelo za njenega ljubega sina. Zbala se je, da ga bo po zaslugi Guntherjevih mož izgubila, in žlahtna kraljica se je bridko razjokala. {61} Siegfried, mladi gospodar, je šel k svoji materi in ji ljubeznivo dejal: "Zapovednica, meni na ljubo — ne jočite! Na vsem svetu ni junaka, ki bi se ga bal. {62} Zavzemite se za mojo pot v Burgundijo, priskrbite meni in mojim bojevnikom odevala, kakršna takim ponosnim junakom pripadajo! Za to vam bom od srca hvaležen."

{63} "Nočeš odnehati," je rekla kraljica Sieglind, "zato te bom, edinec moj, podprla na tvoji poti z izbranimi oblačili zate in za tvoje sodruge, najboljšimi, kar jih je kdaj nosil kak vitez. Ne sme vam jih primanjkovati."

{64} Siegfried, mladi mož, se je kraljici zahvalil s priklonom in dejal: "Na pot ne želim vzeti več kot dvanajst⁴⁸ hrabrih spremljevalcev. Zanje naj ukrojijo oblačila. Prav rad bi videl, kako bo šlo s Kriemhild."

⁴⁶ V izvorniku "*selbe zwelfte*", dobesedno "jaz sam kot dvanajsti". Navedba se ne sklada s številom v kitici 64. — Na število dvanajst kot tradicionalni obrazec naletimo še na drugih mestih v *Pesmi o Nibelungih*: z dvanajstimi spremljevalci se Siegfried odpravi tudi na vojsko s Sasi (kitica 161 in 197); dvanajst junakov rekrutira Rüdiger za svojo podporo boja proti Burgundcem (kitica 2169); "sam kot dvanajsti" Rüdiger kot ženitni posrednik stopi pred Kriemhild (kitica 1226).

⁴⁷ V izvorniku "*ze kleidern grâ unde bunt*". Beseda *grâ* (ali *grâwerc*) označuje krzno s hrbtno sivih vervec; beli, s temnejšimi robovi obrobljeni trebušni deli krzna živalc se imenujejo *bunt* ali *buntwerc*. — Očitno junakom niso dali izgotovljenih krznenih oblačil, temveč neobdelana krzna za podlogo in obrobo oblačil, izdelanih na Sieglindin ukaz (kitica 63).

⁴⁸ V izvorniku "*niuwan zwelf recken*": gl. opombo 46.

{65} Lepe dame so sedele in delale brez predaha, noč in dan, dokler niso bila oblačila za Siegfrieda pripravljena. Svoji poti se za nobeno ceno ni hotel odpovedati. {66} Njegov oče je velel zanj razkošno okrasiti viteško opravo, v kateri je nameraval zapustiti Siegmundovo deželo, vsem pa so pripravili tudi bleščeče verižnjače⁴⁹, čvrste šleme in lepe, široke ščite.

{67} Napočil je dan njihovega odhoda v Burgundijo, in vsakogar, naj bo žena ali mož, je skrbelo, ali se bodo sploh še kdaj vrnili v domovino. Junaki so dali svoje orožje in svojo opravo naložiti na tovarne živali. {68} Njihovi konji so bili postavni, njihova jezdna oprema je kar rdela od zlata. Nihče ni mogel imeti razloga, da bi bil ponosnejši in prešernejši od Siegfrieda in njegovih mož. Nato je Siegfried zaprosil za dovoljenje, da se odpravi v Burgundijo. {69} Kralj in kraljica sta privolila z bolečino v srcu, Siegfried pa ju je ljubeče tolažil. Rekel je: "Ne jočita zavoljo mene in ne delajta si skrbi za moje življenje!" {70} Junaki so se le stežka poslovili, in tudi prenekatera mladenka je zajokala. Menim, da so jim srca pravilno napovedala, da bo zaradi tega pohoda umrlo veliko njihovih bližnjih. Po pravici so tožile, kajti za to so imele dober razlog.⁵⁰

{71} Sedmega jutra so vrli možje prijezdili do rečnega brega pri Wormsu.⁵¹ Njihova oprava je bila iz rdečega zlata, njihova jahalna oprema je bila sijajna. Konji so enakomerno stopali pod možmi odločnega Siegfrieda. {72} Njihovi ščiti so bili novi, bleščeči in široki, še posebej lepi pa so bili njihovi šlemi. Tako je hrabri Siegfried v Guntherjevi deželi prijezdil na kraljevi dvor — in tam tako razkošno opravljenih junakov dotlej ni videl še nihče. {73} Konice mečev so jim segale vse do ostrog.⁵² Odlični vitezi so nosili ostra kopja.⁵³ Siegfriedovo je

⁴⁹ Poleg šlema je bila najpomembnejši del vitezove zaščite verižna srajca ali halja (verižnjača), na tem mestu v izvorniku imenovana *brünne*. Tehtala je vsaj deset kilogramov in za njeno izdelavo iz kovinskih obročkov ali ploščic je bilo potrebnih nekaj tednov dela. Zagotavljala je dobro zaščito trupa in rok pred urezninami ob zamahih z mečem, manj učinkovita pa je bila ob udarcih in vbodih. V besedilu se pojavlja tudi beseda *halsberc*, kar je morda le sopomenka za *brünne*, morda pa je označevala podobno zaščitno odevalo za vrat in glavo (oglavnica), ki ga je bilo moč spojiti z glavno verižnjačo. Goleni, kolena in komolce so zavarovali s čvrstjšimi ščitniki, a ti so se pojavljali le postopoma; okorni modularni oklep za celotno telo je bil še stoletja daleč. Mnogokrat ne iz besedila ne iz zgodovinskega konteksta ni moč dognati, kaj od naštetega so vitezi dejansko nosili, zato v nadaljevanju njihovo zaščitno opravo tu in tam na kratko imenujemo kar "oklep" (nem. *Rüstung*).

⁵⁰ Ta mračna napoved je nesmiselna, saj na tem pohodu nihče ne izgubi življenja. Morda se (zelo posredno in šibko utemeljeno) navezuje na kasnejšo Siegfriedovo smrt ali na propad Burgundcev.

⁵¹ V izvorniku "*ze Wormez üf den sant*". Ta formulacija na prvi pogled nakazuje, da so Siegfried in njegovi možje od Xantna do Wormsa pripluli po Renu (gorvodno, razdalja približno 350 km), nato pa s prikladne plitvine odjezdili proti obali. A tudi če so potovali po kopnem, bi se lahko Wormsu približali z rečne strani: sodeč po navedbah v kiticah 261 in 563 je namreč wormski *sant* (pesek, [peščen] breg) obsežnejši svet med strugo Rena in mestom, kar ustreza dejanskim topografskim razmeram okrog leta 1200. — Omemba trajanja potovanja ni argument v prid kopenski poti: ježa od Xantna do Wormsa res traja približno teden dni, toda rabo števila sedem je v tem primeru treba razumeti zgolj kot ustaljeni obrazec.

⁵² Rezila viteških mečev so bila v času okrog leta 1200 dolga približno od 80 do 90 centimetrov, torej bi konica opasanega meča res lahko segala tako nizko.

⁵³ Omemba kopij pomeni sklic na starejši bojni arzenal, kajti lahko lučalno kopje (*gêr*) kot viteško orožje je v 12. stoletju izpodrinila bistveno daljša, debelejša in težja sulica, namenjena sunkom v nasprotnika.

imelo dobri dve pedi široko konico⁵⁴ s strašansko ostrima reziloma. {74} V rokah so držali zlate vajeti, prsno jermenje konj je bilo iz svile.

Tako so prišli v deželo. Od vsepovsod so strmeli vanje, tedaj pa jim je naproti prihitela gruča Guntherjevih mož. {75} Ponosni Guntherjevi vojščaki, tako vitezi kot tudi oprode, so pristopili h gospodom, kakor je narekoval običaj, pozdravili tujce v deželi svojega vladarja in jim jeli iz rok jemati vajeti in ščite. {76} Konje so želeli odpeljati v hlev, a hrabri Siegfried je brž zaklical: "Pustite konje, mojega in tiste mojih mož! Čim prej hočemo od tod, takšna je moja trdna volja. {77} Kdor ve, kje lahko najdem kralja, mogočnega Guntherja Burgundskega, naj mi tega ne zamolči, temveč mi to pove." Nekdo, ki je to dobro vedel, mu je dejal: {78} "Kralja boste našli brez težav. Videl sem ga v véliki dvorani v družbi njegovih junakov. Tja morate iti. Tam boste poleg njega srečali še mnogo odličnih mož."

{79} Medtem je bil kralj že obveščten, da so prispeli strumni vitezi, ki nosijo lesketajoče se verižnjače in razkošno opravo, vitezi, ki jih v Burgundiji nihče ne pozna. {80} Kralj Gunther je hotel dognati, od kod prihajajo ti imenitni junaki z bleščečimi oklepi in tako dobrimi, novimi in širokimi ščiti. Jezilo ga je, da mu tega nihče ni znal povedati, {81} tedaj pa je Ortwin iz Metza, ki je po pravici veljal za izvrstnega in odločnega moža, kralju svetoval: "Ker tujcev ne poznamo, bi morali poklicati mojega ujca⁵⁵ Hagna: naj si jih on ogleda! {82} Znana so mu kraljestva in znane so mu tuje dežele,⁵⁶ in če ve, kdo so ti gospodje, nam bo to povedal."

Kralj je velel poklicati Hagna in njegove može, in ta je v spremstvu svojih izkušenih bojnikov v vsem veličastju kmalu prispel na dvor. {83} Kralj je vprašal, kaj želi od njega. "V mojo hišo," je rekel kralj, "so prišli neznani vitezi, ki jih tod nihče ne pozna. Če ste jih že kdaj videli, gospod Hagen, mi to po pravici povejte."

{84} "Z veseljem," je dejal Hagen. Stopil je k oknu in usmeril pogled⁵⁷ proti tujcem. Njihov nastop in njihova oprava sta mu bila pogodu, a tudi on jih v Bur-

⁵⁴ S širino približno 40 centimetrov konica Siegfriedovega kopja močno presega običajno mero. Tudi njegove puščice so predimenzionirane: njihove osti merijo eno dlan v širino (kitica 956). Ob tem ne gre zgolj za pesniške hiperbole. Da je bil Siegfried izredno visok (*lanc*), je izrecno omenjeno v kitici 464, in tudi dodatna kitica rokopisa *C navaja, da so Siegfrieda pokopali v dolgi rakvi (1142g). Tudi *Saga o Thidreku* in *Saga o Volsungih* poudarjata njegovo orjaško postavo: kadar je [Sigurd] prečil polje rži, se je konica njegovega sedem pedi dolgega meča dotikala kvišku štrlečega klasja; in ko se pojavi na Gjukijevem dvoru, izvemo, da so bili tam "ob njem vsi majhni". Obstaja tudi bogato izročilo, v katerem je Siegfried izrecno označen kot velikan.

⁵⁵ V izvorniku *œheim*, kar lahko pomeni strica (materinega brata), nečaka (sestrinega sina), bratranca ali nasploh moškega sorodnika. V besedilu je še več nejasnih sorodstvenih razmerij: v kitici 2300, denimo, je Hildebrand omenjen kot Wolfhartov *neve* (nečak (sestrin sin), stric ali bratranec po materini strani), v naslednji kitici pa ga Wolfhart imenuje *œheim*.

⁵⁶ V naslednjih kiticah v ospredje stopi Hagen, poleg Kriemhild in Siegfrieda tretji glavni lik pesnitve. Kot svetovljan je omenjen še na več mestih v nadaljevanju.

⁵⁷ V izvorniku "*sin ouge*", se pravi, svoje oko (edninsko). Raba ednine v primeru parnih delov telesa je bila (in je še danes) nekaj običajnega, a na tem mestu gre morda vendarle za hoteno oznako: v pesnitvi *Waltharius*, ki je bila znana tudi avtorju *Pesmi o Nibelungih* (gl. kitici 1755 in 1756), je Walther Hagnu izbil desno oko; gl. tudi opombo 13. — Edninski izraz sicer najdemo samo v rokopisih B in C, ostali rokopisi imajo dvojino oziroma množino (*ougen*).

gundiji ni bil videl še nikoli. {85} Rekel je, da utegnejo biti ti junaki — od koder koli že so prišli semkaj k Renu — knežji sli ali celo sami knezi, da so njihovi konji prekrasni in da je njihova bojna oprava brezhibna ter da ne glede na to, od kod so prijezdili, izkazujejo ponosno viteško držo. {86} Nato je Hagen nadaljeval:⁵⁸ “Povedati želim naslednje: četudi Siegfrieda nisem videl še nikoli, smem domnevati — kar koli že to pomeni — da je junak, ki tamle tako ponosno nastopa, prav on. {87} V deželo prinaša novice. Ta junak je lastnoročno pobil drzna Nibelunga, Schilbunga in Nibelunga, sinova mogočnega kralja.⁵⁹ S svojo silno močjo je nato naredil še prave čudeže. {88} Ko je nekoč sam, brez slehernega spremljevalca, jezdil, je ob vznožju nekega hriba — tako so mi povedali — naletel na trumo neustrašnih mož, zbranih okrog Nibelungovega zaklada. Dotlej jih ni poznal, in šele tam se je seznanil z njimi. {89} Nibelungov zaklad⁶⁰ so bili prinesli iz votline v hribu, zdaj pa poslušajte osupljivo zgodbo o tem, kako sta ga nibelunška moža nameravala razdeliti!⁶¹ Temu je bil priča Siegfried, in junak se je začudil. {90} Pojezdil je nekoliko bliže, da jih je lahko videl in so lahko tudi oni videli njega. Eden od njih je rekel: »Tam prihaja silni Siegfried, junak iz nizozemskih dežel.« Od Nibelungov je izvedel sila nenavadne reči.

{91} Schilbung in Nibelung sta junaka ljubeznivo pozdravila. Po skupnem posvetu⁶² sta blagorodna mlada kneza prosila vrlega Siegfrieda, naj skuša razdeliti zaklad, in pri tem sta vztrajala, dokler jima odličnik ni ustregel. {92} Kot smo slišali ljudi pripovedovati, je zagledal toliko dragih kamnov, da jih ne bi moglo nositi niti sto voz, še več pa rdečega zlata iz dežele Nibelungov — in vse to naj bi zanju razdelil neprekosljivi Siegfried. {93} Za plačilo sta mu dala Nibelungov meč. Toda z uslugo, ki naj bi jima jo napravil Siegfried, nista imela srečne roke,

⁵⁸ Sledi Hagnova obnova Siegfriedovih dejanj, a omeji se le na točko, pomembne za dogajanje v *Pesmi o Nibelungih*: na ime Nibelungi, na zaklad, na meč Balmung, na pritlikavca Albricha, na plašč nevidnosti in na Siegfriedovo neranljivost. Ostalih motivov iz starejših inačic sage o Sigurdu (Siegfriedu) Hagen ne omenja.

⁵⁹ Izvor in pomen imena Nibelung (*Nibelunc*) nista pojasnjena. Kot vse kaže, je bil prvi Nibelung kralj, ki je imel v lasti neizmerno bogat zaklad, Schilbung in Nibelung pa sta bila njegova sinova. Oba sta imenovana *Nibelunge*, a tudi njuni možje in možje starega kralja nosijo ime Nibelungi (“ljudje iz Nibelungovega rodu oz. njegove vladarske sfere”). V drugem delu *Pesmi o Nibelungih*, ob prihodu na Etlzlov dvor, se Burgundci imenujejo tudi Nibelungi (kitica 1526 in nadaljevanje). To dvojno poimenovanje junakov burgundskega propada je verjetno tradicionalno, in dopustna bi bila celo interpretacija, da Burgundcem ime Nibelungi pripada “po funkciji”, se pravi, kot lastnikom (Nibelungovega) zaklada. A čeprav tudi Siegfried postane njegov lastnik, ni nikoli imenovan *Nibelunc* (pač pa “*von Nibelunge lant*”). — Osebnostno ime *Nibelungus* je izpričano že od 8. stoletja, toda jasne povezave med temi zapisi in sago o Nibelungih doslej ni bilo mogoče vzpostaviti. Tudi etimološke razlage imena prek staronemške besede *nebul* (megla) — v smislu “meglen”, “temačen” ali celo “iz podzemlja” — so sporne. Še najbolj sprejemljiv pomen bi bil “obdan z meglico”, a ne v dobesednem smislu, temveč kot “skrit s plaščem nevidnosti (*tarnkappe*)”. Kdor ima v lasti plašč nevidnosti, kasneje imenovan *nebelkappe*, ima namreč tudi oblast nad zakladom.

⁶⁰ V izvorniku “*Hort der Nibelunges*” = nem. “*der Hort Nibelungs*” (Nibelungov zaklad). V sodobni nemščini nesprejemljiva postavitev določnega člena za samostalniki velja za slogovno posebnost junaških pesnitev in je v *Pesmi o Nibelungih* pogosta. — Zaklad v *Pesmi o Nibelungih* večkrat zamenja lastnika: od Nibelungovih sinov preide na Siegfrieda, nato pa prek Kriemhild na Burgundce, ki se v drugem delu epa imenujejo Nibelungi (gl. prejšnjo opombo). Hagen zaklad potopi v Ren.

⁶¹ Delitev zaklada med dvema bratoma pred votlino v gozdu je star pravljčni motiv.

⁶² Mišljen je posvet med obema kraljema in njunimi vazali.

kajti vrli junak nalogi ni bil kos,⁶³ in Nibelunga sta se razsrdila.⁶⁴ {94} Od njunih zaveznikov je bilo tam navzočih tudi ducat drznih bojevnikov, močnih kakor velikani. A kaj jim je to koristilo? Siegfried jih je namreč v besu lastnoročno pobil, povrhu pa je pogubil še sedemsto vojščakov iz dežele Nibelungov, {95} in sicer s čvrstim mečem, imenovanim Balmung⁶⁵. Iz silnega strahu pred tem mečem in tem ognjevitim možem so mu mnogi mladi junaki predali svoje gradove in ozemlja. {96} Do smrti je potolkel tudi oba mogočna kralja, a zato ga je vzel v precep Albrich. Ta je upal, da bo nemudoma maščeval svoja gospodarja — dokler ni tudi sam izkusil Siegfriedove izjemne moči.⁶⁶ {97} Krepki pritlikavec mu ni bil dorasel; kakor divja leva sta se zapodila po pobočju, in tam⁶⁷ je Siegfried Albrichu iztrgal plašč nevidnosti⁶⁸. Tako je Siegfried, strašni mož, postal gospodar zaklada. {98} Vsi, ki so se mu drznili zoperstaviti, so mrtvi ležali na tleh. Pri priči je ukazal zaklad odnesti tja, od koder so ga bili vzeli Nibelungi. Silni Albrich je bil imenovan za varuha zaklada, {99} a zato je moral Siegfriedu priseči, da mu bo služil kot podložnik. Albrich je bil pripravljen privoliti v kar koli.”

Tako je govoril Hagen iz Tronja, nato pa je dodal: “To je storil Siegfried. Tako silnega junaka ni bilo še nikoli. {100} O njem pa znam povedati še marsikaj, kar mi je prišlo na uho. Junak je lastnoročno ubil celo zmaja in se okopal v njegovi krvi: zato je njegova koža poroženela, in zato ga ne more raniti nobeno orožje.⁶⁹ To se je že velikokrat izkazalo. {101} Sprejmimo torej kneza karseda ljubeznivo, da se mlademu junaku ne zamerimo. Tako vročekrven je, da si je smiselno pridobiti njegovo naklonjenost. S svojo močjo je naredil že prave čudeže.”

{102} Mogočni kralj je dejal: “Bržkone imaš prav: le poglej, kako strumno in bojaželjno tam s svojimi spremljevalci stoji ta neustrašni mož! Krenimo mu naproti, dol k junaku!”

{103} “To lahko storite, ne da bi se bali za svoj ugled,” je rekel Hagen, “saj je žlahtnega rodu, sin mogočnega kralja. Bogme, sodeč po njegovi držji ni prijezdil semkaj zavoljo kake malenkosti.”

{104} Kralj dežele je dejal: “Naj nam bo torej dobrodošel! Plemenit je in pogumen, kar rad slišim, in temu primerno naj se počuti tudi v deželi Burgundcev.”

Nato je kralj Gunther stopil Siegfriedu naproti. {105} Vladar dežele in njegovi izbranci so tujca sprejeli z brezhibno vljudnostjo. Ugledni mož se jim je priklo-

⁶³ To najbrž pomeni, da se Nibelunga med seboj nista strinjala s Siegfriedovo delitvijo.

⁶⁴ Se pravi, “... razsrdila in nanj naščuvala svoje može”.

⁶⁵ Ime Nibelungovega meča, ki ga dobi Siegfried in ki ga po njegovem umoru nosi Hagen, je izpričano samo v nemškem izročilu in se v *Pesmi o Nibelungih* pojavi prvič.

⁶⁶ Drugi Siegfriedov boj z Albrichom opisuje kitica 497.

⁶⁷ V izvorniku “*an den berc, dā*”, kar verjetno pomeni “proti votlini v hribu, kamor” je odhitel Albrich, da bi si nadel tam shranjeni plašč nevidnosti in tako ubežal Siegfriedu.

⁶⁸ V izvorniku *tarnkappe*, plašč ali ogrinjalo s kapuco, ki človeka naredi nevidnega. Albrichov plašč ima še dodatno lastnost, da uporabnika okrepi z močjo dvanajstih mož (kitica 337).

⁶⁹ V primerjavi z opisom Siegfriedovega boja z Albrichom je Hagnovo poročilo o njegovem spopadu z zmajem presenetljivo skopo. Izpusti celo za Siegfriedovo smrt odločilni motiv, da je junaku med kopanjem v zmajevi krvi med lopatici priletel lipov list, tako da na tem mestu njegova koža ni poroženela in je zato vendarle ranljiv. Za to ključno podrobnost izvemo šele v kitici 902.

nil in se zahvalil za prijazno dobrodošlico. {106} Kralj pa ga je brez odlašanja vprašal: “Rad bi vedel, visokorodni Siegfried: od kod ste krenili v to deželo in po kakšnem opravku ste prišli v Worms ob Renu?”

Tujec je kralju odvrnil: “Tega vam ne nameravam zamolčati. {107} V deželi mojega očeta so mi pripovedovali — in o tem bi se rad prepričal — da pri vas živijo najhrabrejši vitezi, kar jih je kdaj ob sebi zbral kak kralj. O tem sem veliko izvedel in zato sem prišel semkaj. {108} Poleg tega sem slišal, da vas odlikuje tako silovit borbeni duh, da vas po njem ne prekaša noben drug kralj. Tako pravijo ljudje v vseh deželah tega sveta, in ne bom obmiroval, dokler tega ne doženem še sam. {109} Tudi jaz sem junak in smem nositi krono. Rad bi dosegel, da bodo o meni govorili, da deželi in ljudem vladam po pravici. Za to zastavljam svoj ugled in svojo glavo. {110} Četudi ste tako neustrašni, kot mi je bilo rečeno, mi je malo mar, ali vam je to ljubo ali ne: hočem se polastiti vsega vašega imetja. Vaše dežele in vaši gradovi bodo poslej pod mojo oblastjo.”⁷⁰

{111} Kralj s svojimi možmi vred je osupnil spričo zahteve, ki jo je slišal — namreč, da mu Siegfried namerava vzeti njegove dežele. To so slišali tudi njegovi vitezi, in v sebi so začutili bes. {112} “S čim naj bi si zaslužil,” je vprašal junaški Gunther, “da zavoljo nasilnika izgubim to, kar je moj oče dolga leta častno posedoval in varoval? Ko bi kaj takega dopustili, bi dajali vtis kaj klavnih vitezov.”

{113} “Ne bom se umaknil,” je rekel drznež. “Če svoji deželi ne zmoreš zagotoviti miru s svojo močjo, ji bom v celoti zavladal sam. Velja pa tudi obratno: naj ti bo pokorna moja dedna dežela — če si jo lastnoročno priboriš. {114} Tvoja in moja dediščina naj bosta enakovredni. Tisti od naju, ki premaga drugega, naj zagospoduje nad vsem, nad ljudmi in deželama.”

Hagen in Gernot sta brž ugovarjala. {115} Slednji je dejal: “Nimamo si namena prilaščati kakršnih koli dežel tako, da bi morali možje umirati pod meči v rokah junakov. Imamo bogate dežele, ki nam služijo po vseh postavah — in nihče jih nima pravice terjati zase.”

{116} Vsi togotni so mu ob strani stali njegovi prijatelji, med njimi Ortwin iz Metza, ki je rekel: “Takšna spravljalivost me prav žali. Silni Siegfried vas je izzval brez slehernega razloga. {117} Če se vi in vaša brata ne bi mogli braniti — in celo ko bi Siegfried nad nas povedel vso kraljevo vojsko — bi si upal napasti tega vročekrvneža in mu dokazati, kako puhla je njegova silna ošabnost.”

{118} V junaku z Nizozemskega je zavrelo. Rekel je: “Ne predrzni si dvigniti nadme svoje roke! Mogočen kralj sem, ti pa si zgolj vazal. Niti ducat mož tvojega kova me ne bi moglo premagati.”

⁷⁰ Po mnenju nekaterih interpretov kitici 109 in 110 morda izvirata iz prvotne inačice zgodbe, v kateri je bil Siegfriedov pohod v Worms namenjen osvojitvi burgundskega kraljestva. Siegfried sam sebe imenuje junak, a ostrejša oznaka *recke* (ne *helt*) v izvirniku bi lahko pomenila, da si kot hraber in izkušen bojevnik namerava naposled priboriti še lastno deželo. Obenem je Siegfriedova trditev, da sme nositi krono, dvoumna, saj ni jasno, ali ima v mislih dedno oblast v svoji domovini ali burgundski prestol; nesporno je le to, da je svojo pravico do vladanja pripravljen uveljaviti s silo.

{119} Ortwin iz Metza je glasno zaklical po mečih: ravnal je kot pravi sin sestre Hagna iz Tronja. Kralja je jezilo, da je ta tako dolgo molčal, a tedaj je posredoval Gernot, pogumni in ponosni vitez. {120} Ortwinu je dejal: "Pomirite se! Kralj Siegfried nam ni storil nič takšnega, česar ne bi mogli zgladiti kot omikani ljudje. Takšno ravnanje svetujem, in povrh si ga pridobimo kot prijatelja. To nam bo še bolj v čast."

{121} Tedaj pa je silni Hagen rekel: "Vse nas, tvoje viteze, je vznejevoljilo, da je Siegfried sem k Renu prijezdil v iskanju spopada.⁷¹ Bolje bi bil storil, ko se ne bi bil podal na pot. Moji gospodje mu niso prizadejali takšne žalitve."⁷²

{122} Silni Siegfried je na to porekel: "Če vas žali, kar sem povedal, gospod Hagen, vam bom dokazal, da si želiyo moje roke tu v Burgundiji trdo delati!"

{123} "To bom preprečil," mu je odvrnil Gernot. Slehernemu svojemu vitezmu je prepovedal kakršno koli vzvišeno govorico s tujcem, da je ta ne bi tolmačil kot žalitev. Siegfried pa je mislil na prelestno mladenko ... {124} "Počemu bi se sploh borili z vami?" je vprašal Gernot. "Kolikor že junakov bi ob tem doletela smrt, se naš sloves ne bi prav nič povečal, pa tudi vi od tega ne bi imeli nobene koristi."

Siegfried, sin kralja Siegmunda, mu je odvrnil: {125} "Zakaj Hagen — in z njim Ortwin — odlaša in s svojimi prijatelji, ki jih ima tu v Burgundiji na pretek, ne zdrvi v boj?" Primorana sta bila molčati: tako je bil ukazal Gernot.

{126} "Dobrodošli pri nas," je dejal Utin sin⁷³, "vi in vaši spremljevalci. Jaz in moji sorodniki smo vam z veseljem na uslugo." Gostom so zatem ponudili Guntherjevo vino.

{127} Vladar dežele je nato rekel: "Vse, kar imamo, blagovolite imeti na razpolago — če boste le s tem ravnali spoštljivo — in naj si z vami delimo življenje in imetje." Ob teh besedah je kralj Siegfried postal nekoliko miroljubnejši. {128} Nato so veleli spraviti na varno vso njihovo prtljago. Za Siegfriedove spremljevalce so poiskali najboljše prenočišče, kar ga je bilo moč najti, in poskrbeli za njihovo dobro počutje.

Siegfried je bil odtlej v Burgundiji zelo zaželen gost. {129} Dan za dnem so mu izkazovali velike časti, tisočkrat večje, kakor vam zmorem to popisati. To si je zaslužil s svojo odločnostjo in svojim pogumom, in lahko mi verjamete, da ni bilo nikogar, ki mu ne bi bil naklonjen. {130} Kralji in njihovo spremstvo so se kratkočasili z dvornimi razvedrili in tekmovanji, a Siegfried je bil vselej najboljši. Česar koli že so se lotili, nihče mu ni bil dorasel: tako izjemna je bila njegova moč, kadar so metali kamne ali lučali kopja. {131} Kadar so se prešerni vitezi z vso svojo dvorno uglajenostjo zabavali v navzočnosti dam, so te najraje pasle oči na junaku z Nizozemskega. On pa je razmišljal o visoki ljubezni ... [[Čedne dvorjanke je zanimalo, kdo je ponosni in junaški tujec: "Tako

⁷¹ Hagen o Siegfriedu prezirljivo govori v tretji osebi, čeprav je ta navzoč.

⁷² Ni jasno, ali Hagen s svojimi besedami označuje Siegfriedovo izzivanje za neutemeljeno ali skuša vzpostaviti nekakšno moralno primerjavo med Siegfriedom in burgundskimi kralji.

⁷³ Gernot ali Giselher? V prid Gernotu govori kontekst, v prid Giselherju pa sam izraz: kadar je govor o enem od treh kraljev, je edino Giselher imenovan "*Uoten kint*" ali "*Uoten sun*" (kitice 865, 1213, 2188 in 2295).

lepo postavo ima in tako razkošno je oblečen.” In mnoge od njih so rekle: “To je nizozemski kralj.”]]⁷⁴ {132} Vsega se je bil pripravil pri priči polotiti. Misli mu je zaposlovala očarljiva mladenka, obenem pa je nanj mislila tudi sama kneginja, ki je ni bil videl še nikoli, in je krogu svojih zaupnic o njem pogosto nadvse prijazno govorila. {133} Kadar so se mladi možje, vitezi in oprode zabavali na grajskem dvorišču, je Kriemhild izkoristila sleherno priložnost in z okna spremljala dogajanje. Žlahtna princesa drugega razvedrila ni potrebovala. {134} Ko bi bil Siegfried vedel, da ga opazuje dama, katere podobo je nosil v srcu, bi občutil radostno zadoščenje; in ko bi jo bile uzrle njegove oči, to menda dobro vem, se mu na tem svetu ne bi moglo goditi bolje. {135} Kadar je, obdan z junaki, stal na grajskem dvorišču — kakor to ljudje za kratkočasje počno še dandanes — je bil Sieglindin sin videti tako čeden, da so po njem koprnela srca nešteti dam. {136} Ob tem pa je venomer preudarjal: “Kako bi se moglo primeriti, da bi moje oči uzrle žlahtno mladenko, ki jo od srca in že tako dolgo čislam? Še vedno mi je popolna neznanka, in zato sem tako potr.” {137} Vedno, kadar so se mogočni kralji odpravili na pot po svoji deželi, so jih morali spremljati njihovi vitezi — in z njimi je moral jezdit tudi Siegfried. Mladi gospe to ni bilo pogodu, a tudi on je hudo trpel zaradi svoje ljubezni. {138} In tako je Siegfried pri kraljih v Guntherjevi deželi preživel — to je čista resnica — celo leto, ne da bi bil enkrat samkrat videl krasotico,⁷⁵ zavoljo katere je kasneje izkusil toliko radosti in toliko žalosti.

⁷⁴ Dodatna kitica 131a v rokopisu *C.

⁷⁵ V pesnikovi domišljiji je moral biti grad v Wormsu neznansko velik, sicer si skoraj ni mogoče predstavljati, da bi Kriemhild in Siegfried v njem živela leto dni, ne da bi se srečala.

Warenten wie Seifrid Kriemhilden erste sach

Win such sy dyllichen reiten an den rein
 die zu der hochzeite gehen wollten sein
 die durch der künige liebe chamen in daz lant
 den gab man sunelichen beide fos und gewant
 In was ir gesidel allen wolberant
 den hochsten und den pesten als ons ist gesant
 zwen und dreissig fursten daz zu der hochzeit
 daz wart sich engegen vil manig junckfraw gemant
 Es was vil unnuessig geyselher daz chind
 die freunden und ir magge vil gutlichen sind
 Enpfangen von garnote und auch ir kauder man
 ja gruessete sy die dogen als es nach irer was getan
 Die golduarben fatal sy pruchten in daz land
 die zierlichen schulte und heilich gemant
 durch des wirtes liebe zu der hochzeit
 vil manigen ungesunden sach man freulich seit
 die in den penen lagen und heten wunden fot
 die muosten des vergessen wie herre was der tot
 die siechen ungesunden muosten sy verclagen

4. poglavje

{139} Tedaj so sli v Guntherjevo deželo prinesli presenetljivo vest, ki sta jo bila iz daljnih krajev k njim poslala neznanova sovražnika. Ko so jo slišali, jih je močno zaskrbelo. {140} Naj vam imenujem ta moža: to sta bila Lüdeger Saški, mogočen in ponosen knez⁷⁶, ter kralj Lüdegast Danski.⁷⁷ V svojo vojsko sta zbrala mnogo drznih bojevnikov. {141} Njuni sli so prišli v Guntherjevo deželo, kamor sta jim velela oditi njegova nasprotnika. Tujce so tu vprašali, kaj imajo povedati, in jih nemudoma napotili na dvor in h kralju. {142} Ta jih je vljudno pozdravil in dejal: “Dobrodošli! Nisem še slišal, kdo vas je poslal semkaj. To nam pojasnite, prosim,” je dejal odlični kralj.⁷⁸

Sli so trepetali od strahu pred Guntherjevim besom⁷⁹ in rekli: {143} “Če blagovolite dovoliti, kralj, da vam posredujemo sporočilo, ki smo vam ga prinesli, ne bomo molčali, temveč vam bomo imenovali gospoda, ki sta nas napotila semkaj. To sta Lüdegast in Lüdeger. Nameravata napasti vašo deželo, {144} kajti nakopali ste si njun srd. Prav res, jasno nam je bilo rečeno, da gospoda do vas gojita globoko sovraštvo, in zdaj načrtujeta bojni pohod proti Wormsu ob Renu. Zanju se bori nemalo junakov, to nam lahko verjamete na besedo! {145} Pohod se bo začel v dvanajstih tednih, in če imate kaj dobrih prijateljev, ki bi vam lahko pomagali braniti vaše gradove in vašo deželo, jih brž skličite! Naša gospoda bo sta tu razčesnila nič koliko šlemov in ščitov! {146} Če se želite z njima pogajati, pa jima ukažite to sporočiti: tedaj vas trume⁸⁰ vaših silnih sovražnikov sploh ne

⁷⁶ Kot saški vladar bi Lüdeger moral biti vojvoda, a tako ni imenovan nikjer. Naziv knez (*vürste*), ki mu je pripisan edino na tem mestu, je brez pomena: tako so lahko bili imenovani tudi kralji.

⁷⁷ V srednjem veku so vedno znova nastajale koalicije med saškimi in danskimi vladarji, vendar navezave pripovedi na določene zgodovinske dogodke — na primer na spor med Welfi in Staufovci po letu 1198 — doslej ni bilo mogoče dokazati. Zveza med Lüdegerjem Saškim in njegovim bratom Lüdegastom Danskim bi morda lahko ustrezala zavezništvu med Otonom IV. in Knutom VI., izpričanem v Otonovem pismu papežu iz leta 1200.

⁷⁸ Podvajanje glagola (in dejal: “[...]” je dejal) v srednjevisokonemških besedilih (pesmih, pravljicah, ugankah) ni redkost in v primeru *Pesmi o Nibelungih* kaže na zgodnejše ustno izročilo. V pričujočem prevodu takšne strukture niso dosledno ohranjene.

⁷⁹ Strah odposlancev, da bodo kaznovani zaradi slabe novice, ki jo prinašajo, je razširjen motiv in se pojavi tudi v *Tožbi*.

⁸⁰ V izvorniku “*die manegen schar*”, dobesedno “številni oddelki”. Točen pomen vojaškega termina *schar* ni znan: s tem je morda mišljena manjša enota, četa, poseben oddelek kraljevega spremstva, celotna vojska — ali pa, v bolj figurativnem smislu, truma.

bodo napadle, da bi vam prizadejale čim večjo škodo, pri čemer bi morale umreti mnogo hrabrih in ponosnih vitezov.”

{147} “Počakajte trenutek,” je dejal odlični kralj, “naj premislim! Nato vam bom sporočil svojo odločitev. Svojim zvestim zaveznikom te nezaslišane vesti ne morem zamolčati: svojim prijateljem jo bom posredoval z obžalovanjem.”

{148} Mogočnega Guntherja je neugodna novica zelo težila, vendar jo je obdržal zase. Poklicati je dal Hagna in druge vazale ter nemudoma poslal tudi po Gernota. {149} Prišli so vsi velikaši, kar jih je bilo moč najti. Gunther jim je rekel: “Napasti nas hočejo s silnimi vojskami. Bržkone ste ogorčeni.”

Gernot, neustrašen in ponosen vitez,⁸¹ mu je odvrnil: {150} “To bomo preperečili s svojimi meči!” To je rekel Gernot, nato pa dodal: “Umrli bodo samo tisti, ki so zapisani smrti. Pustimo jih umreti! Zavoljo njih ne morem pustiti vnamar svoje časti. Naši sovražniki naj nam bodo dobrodošli.”

{151} Tedaj je Hagen iz Tronja dejal: “To se mi ne zdi dobro. Lüdegast in Lüdeger sta predrzna. V tako kratkem času ne moremo sklicati svojih mož.” To je rekel odločni bojevnik, in še: “Zakaj se ne posvetujete še s Siegfriedom?”

{152} Sle so odpeljali v mesto in jih nastanili. Čeprav so v njih videli sovražnike, je mogočni Gunther ravnal preudarno in ukazal, naj zanje dobro skrbijo, dokler ne bi dognal, kdo od njegovih prijateljev bi mu hotel stati ob strani. {153} Kralja so torej pestile hude skrbi. Tako skrušenega ga je našel zelo ponosni vitez, ki ni mogel vedeti, kaj se je bilo primerilo. Kralja Guntherja je prosil, naj mu to pove. {154} “Ne morem si razložiti,” je dejal Siegfried, “kako je mogoče, da se je vaša prešernost, ki ste jo doslej venomer delili z nami, sprevrгла v svoje nasprotje.”

{155} Gunther, sijajni junak, mu je odvrnil: “Je že tako, da svojih tegob ne morem razlagati vsakomur. Skrivaj jih moram nositi v svojem srcu. Nad takšnimi srčnimi mukami sme človek potožiti edino zvestim prijateljem.”

Siegfried je prebledel in pordel. {156} Kralju je rekel: “Še nikoli vam nisem česa odrekel, in pomagal vam bom iz sleherne stiske. Če iščete prijatelje, naj tudi jaz sodim mednje, in z gotovostjo zatrjujem, da bom to prijateljstvo negoval do konca svojih živih dni.”

{157} “Bog vam povrni, gospod Siegfried! Vaše besede so mi povšeči. Tudi če mi nikoli ne bi imeli priložnosti pomagati s svojo srčnostjo in svojo močjo, z veseljem slišim, da ste mi tako vdani. Če mi bo dano še nekaj časa živeti, vam bo to dobro poplačano. {158} Povedal vam bom, kaj me tako tare. Od odposlancev svojih sovražnikov sem izvedel, da se ta nameravata spraviti nadme z vojsko. Doslej nas v tej deželi ni napadel še nihče.”

{159} “Tega si nikar preveč ne ženite k srcu,” je dejal Siegfried. “Pomirite se! Ugodite moji prošnji: naj se jaz borim za vaš ugled in vašo korist, in zapovejte svojim možem, naj vam tudi oni pridejo na pomoč! {160} Tudi če bi vaša silna

⁸¹ Tudi v izvorniku z nedoločnim členom, namreč “*ein ritter kuen und gemeit*”. Sodobni nemščini tuja uporaba nedoločnega člena (tako imenovanega junaškoepskega *ein*) za osebe in stvari, ki so bile že zdavnaj vpeljane, sodi med izrazitejše slogovne značilnosti *Pesmi o Nibelungih*.

sovražnika premogla trideset tisoč vojščakov, jaz pa bi jih imel na voljo zgolj tisoč, bi se jim hotel postaviti po robu. Lahko se zanesete name.”

Kralj Gunther je na to rekel: “Za to ti bom na vekomaj hvaležen.”

{161} “Ukažite torej, naj mi dajo na razpolago tisoč vaših mož, saj jih v svojem tukajšnjem spremstvu nimam več kot dvanajst.⁸² Z njimi bom branil vašo deželo. Siegfriedova roka vam bo vselej zvesto služila. {162} Pri tem naj nam pomagajo Hagen, Ortwin, Dankwart in Sindolt, tvoji dragi junaki. Z nami naj pojezdi tudi neustrašni Volker. Nosi naj prapor, saj te časti nikomur ne privoščim bolj kakor njemu. {163} Sli naj odjezdijo domov v deželo svojih gospodarjev. Ponesejo naj jima vest, da nas bosta kmalu zagledala pri sebi,⁸³ kajti naši gradovi morajo uživati mir.”

Kralj je nato poslal po sorodnike in vazale. {164} Lüdegerjevi odposlanci so se v slovo oglasili na dvoru. Bili so zelo veseli, da so se smeli vrniti domov. Gunther, dobri kralj, jih je bogato obdaril in jim dodelil spremstvo: ob tem so se počutili polaskane.⁸⁴ {165} Naposled jim je Gunther rekel: “Mojima silnima sovražnikoma sporočite, naj s svojo vojsko raje ostaneta kar doma! Če pa jo kljub temu usmerita v mojo deželo, bosta brž spoznala, kaj pomeni stiska v bitki — če me le prijatelji ne bodo pustili na cedilu.” {166} Slom so prinesli dragocena darila, kakršnih je imel Gunther na pretek. Lüdegerjevi možje si jih niso drznili odkloniti,⁸⁵ in potem ko so jih bili odslovili, so prešerno odjezdili.

{167} Ko so sli prispeli na Dansko in je kralj Lüdegast slišal, s kakšnim odgovorom so se vrnili z Rena, se je ob njihovem poročilu resnično razjezil nad ponosno vzvišenostjo Burgundcev. {168} Sli so povedali, da imajo ti nič koliko hrabrih mož in da so med njimi videli tudi bojevnika z imenom Siegfried, junaka iz nizozemskih dežel. Ko je Lüdegast doumel pomen teh besed, se je razhudil, {169} in ko so vest slišali še ostali, so Danci v naglici poklicali na pomoč še več zaveznikov, dokler kralj Lüdegast za svoj pohod ni zbral dvajset tisoč izkušenih bojnikov. {170} Tudi kralj Lüdeger Saški je pomnožil svoje čete, in naposled sta družno zbrala več kot štirideset tisoč mož, s katerimi sta hotela odjezdit v Burgundijo.

Medtem je bil v svoji domovini tudi kralj Gunther {171} sklical svoje sorodnike in vazale svojih bratov, s katerimi so ti hoteli kreniti v boj, poleg njih pa še Hagnove vojščake. To je bila njihova dolžnost, in zato je kasneje mnogo junakov izgubilo življenje. {172} Pripravili so se na pohod, in ko so krenili, so Volkerju,

⁸² Gl. opombo 46.

⁸³ Siegfried namerava s hitrim napadom še pred iztekom dvanajsttedenskega roka, omenjenega v kitici 145, prehiteti invazijo Sasov in Dancev. (Za približno 660 km dolgo ježo do Danske bi sli utegnili porabiti okrog 12 dni.) Dejstvo, da ukaže to vest posredovati sovražnikovim slom, je pravzaprav formalna vojna napoved.

⁸⁴ S pravnim institutom jamstva varnega prehoda (*geleite*) je deželni vladar zagotovil zaščito potujočim osebam. Tu je verjetno mišljeno “osebno jamstvo”, torej oboroženo spremstvo, ki naj bi sle na poti skozi Guntherjevo kraljestvo varovalo pred napadi. Za sle to ne pomeni le olajšanja, temveč tudi priznanje, ki jih navdaja s ponosom.

⁸⁵ Prejemnika daru obdarovanje tudi obvezuje, zato sli le neradi sprejmejo darila iz rok sovražnega kralja, obenem pa si jih ne drznejo odkloniti, da ga ne bi ujezili.

neomajnemu možu, zaupali prapor, pod katerim so pri Wormsu hoteli prečkati Ren. Poveljstvo nad vojsko je prevzel Hagen iz Tronja.⁸⁶ {173} Poleg sta jezdila še Sindolt in Hunolt, in oba sta bila res vredna Guntherjevega zlata. Pohoda sta se častno udeležila tudi Hagnov brat Dankwart in Ortwin.

{174} “Zapovednik in kralj, ostanite doma,” je dejal Siegfried, “kajti vaši bojevniki so mi pripravljene slediti v boj. Ohranite dobro razpoloženje in delajte družbo damam.⁸⁷ Prepričan sem, da bom mogel uspešno obvarovati vaš ugled in vašo lastnino. {175} Poskrbel bom za to, da bosta lahko doma ostala tudi onadva, ki vas hočeta napasti tu v Wormsu ob Renu. Prodrli bomo tako globoko v njuno deželo, da se bo njuna predrznost sprevrgla v strah.”

{176} Gospodje in njihovi junaki so odjezdili od Rena skozi deželo Hessen in proti Saški, kjer je kasneje prišlo do spopadov. Z ropanjem in požiganjem so opustošili deželo, in oba kneza sta se znašla v hudih škripcih.⁸⁸ {177} Ko so prispeli do meje, je pratež obstal. Silni Siegfried je vprašal: “Kdo bo odgovoren za naše oprode?” Še nikoli ni kak napad Sasom povzročil tolikšne škode.

{178} Rekli so: “Mladež⁸⁹ naj na njihovih potih varuje odločni Dankwart. Izkušen bojevnik je, in tudi nam samim bodo tako Lüdegerjevi možje prizadejali manjše izgube. On in Ortwin naj prevzameta zaščitnico!”

{179} “Potemtakem bom sam odjezdil naprej,” je dejal junak Siegfried, “in skušal izslediti sovražnika ter ugotoviti, kje se zadržujejo bojevniki.”⁹⁰

Sina lepe Sieglind so nemudoma oborožili. {180} Ob odhodu je vojsko zaupal Hagnu in hrabremu Gernotu, nato pa je sam odjezdil v deželo Sasov. Na ta dan je njegova roka raztreščila prenekateri šlem ... {181} Na polju pred seboj je uzrl mogočno vojsko, neprimerno številnejšo od njegovih čet — štela je štirideset tisoč in nemara še več mož — a samozavestnega Siegfrieda je pogled nanjo prav razveselil. {182} Tudi z nasprotne strani je neki vojščak pozorno oprezal za sovražnimi Burgundci. Gospod Siegfried ga je zagledal, in pogumni mož je zagledal njega: drug drugemu sta namenjala gorke poglede. {183} Povem vam,

⁸⁶ V izvorniku “*Hagene von Tronege der muose scharmeister sîn*”. Tolmačenje oznake *scharmeister* je odvisno od tega, kakšno vojaško enoto označuje beseda *schar*: gl. opombo 80. Glede na kontekst tu Hagen kot *scharmeister* verjetno prevzame poveljstvo nad bojnimi enotami, pohod pa v celoti še vedno vodi Siegfried.

⁸⁷ Siegfriedov predlog, naj Gunther raje ostane doma pri damah, namesto da bi se podal na bojni pohod, nekateri interpreti tolmačijo kot žalitev ali vsaj posredno kritiko kralja, vendar iz besedila ni razvidno, da bi avtor skušal vzpostaviti nasprotje med pozitivno ovrednoteno bojaželjnostjo in negativno opredeljenim dvornim lagodjem. Službovanje damam tu za Guntherja gotovo pomeni, da se mu ni treba izpostavljati naporom vojne s Sasi, vendar to ni problematizirano: okoliščina, da Gunther ostane doma, omogoči, da se Siegfried v boju za Burgundce odlikuje, ne da bi zasenčil kraljeve vojaške kompetence.

⁸⁸ Dežela, ki jo Burgundci opustošijo, je seveda dežela Sasov, čeprav šele v naslednji kitici izvemo, da so dosegli njeno mejo. Vsa kitica 176 služi kot uvod v sledeči odlomek in (kot še na mnogih drugih podobnih mestih) v svojih zadnjih vrsticah povzema izid nadaljnjega dogajanja — v tem primeru pogubne posledice vojaškega pohoda. — Pustošenje sovražnikove dežele (taktika požgane zemlje) je veljalo za legitimno sredstvo vojskovanja.

⁸⁹ V izvorniku “*die tumbern*”: neuki mladeniči oziroma oprode, ki še nimajo bojnih izkušenj.

⁹⁰ Tovrstne naloge so bile običajno prihranjene za najboljšega bojevnika. Izvidniška ježa junaka postavi v središče pozornosti in služi kot uvod v dejanski opis bitke.

kdo je bil ta izvidnik. V roki je držal od zlata lesketajoč se ščit: to je bil sam kralj Lüdegast, ki je stražil svojo vojsko. Siegfried, blagorodni tujec, se je pri priči na vso moč zakadil vanj, {184} tedaj pa ga je kot sovražnika prepoznal tudi kralj Lüdegast. Oba sta spodbodla konja z ostrogami, spustila sulici in drug drugemu odmerila silovit sunek v ščit. Mogočnega kralja je začelo pošteno skrbeti ... {185} Po prvem trku sta konja ponesla sinova mogočnih kraljev vsaksebi, kakor da bi ju razpihnil vihar. Bojaželjna moža sta z vajetmi umetelno zasukala konja, nato pa sta spopad nadaljevala z mečema. {186} Gospod Siegfried je udrihal, da je odmevalo po vsej okolici. Izpod rok junakov so se kakor ob velikem požaru usipale ognjeno rdeče iskre. Drug v drugem sta našla enakovrednega nasprotnika. {187} Tudi kralj Lüdegast je Siegfriedu zadal veliko strahotnih udarcev. Ščita sta kar drhtela pod njunimi silovitimi zamahi. Že se je jela približevati posadka kakih tridesetih Lüdegastovih mož, a še preden so mu ti mogli pomagati, si je Siegfried že priboril zmago {188} s tremi globokimi ranami, ki jih je kralju zadal skozi sijajni oklep, četudi je bil ta karseda čvrst. Rezilo meča je iz ran priklicalo kri, in kralja Lüdegasta je stisnilo pri srcu. {189} Prosil je za svoje življenje in Siegfriedu ponudil svoje dežele ter mu povedal, da se imenuje Lüdegast. Tedaj so prispeli njegovi bojovníki, ki so bili natančno videli, kaj se je na njuni izvidniški ježi med njima zgodilo. {190} Siegfried je hotel Lüdegasta odpeljati z bojišča, tedaj pa ga je napadla trideseterica kraljevih mož. Junak je svojega dragocenega talca⁹¹ branil z grozovitimi udarci, kasneje pa je ta sijajni bojevnik sovražniku povzročil še veliko škode. {191} V bojni vnemi jih je pobil vseh trideset, le enega je pustil živeti — in ta je odjezdil, kakor hitro je le mogel, ter v svoj tabor ponesel vest, kaj se je pripetilo. Tudi po njegovem krvavo rdečem sedlu je bilo moč videti, da govori resnico.

{192} Danci so bili presunjeni, kajti njihov kralj je bil zajet. Ko so slišali to novico, so jo posredovali njegovemu bratu, in ta je spričo nezaslišane sramote kar zatopotal od besa. {193} Mogočnega Lüdegasta je Siegfried odvedel h Guntherjevím ljudem in ga predal Hagnu. Ko jim je bilo rečeno, da gre za kralja, si tega niso preveč gnali k srcu. {194} Nato so veleli na drog natakiniti burgundski prapor.⁹² "Krenimo!" je zaklical Siegfried. "Preden mine dan, je treba tu še marsikaj postoriti. Če ostanem pri življenju, bo to na Saškem potrlo prenekatero lepo ženo. {195} Renski junaki, ne izpustite me izpred oči. Popeljal vas bom med Lüdegerjeve vrste — in potem boste lahko videli, kako pokajo šlemi pod krepko junakovo roko! Preden se vrnemo, boste vsi izkusili nevarno stisko."

{196} Gernot in njegovi možje so stekli h konjem. Gospod Volker, krepki goslar⁹³, je brž pograbil prapor in se postavil na čelo čet. Tudi ostalo spremstvo

⁹¹ Za visokorodnega ujetnika je bilo moč pričakovati visoko odkupnino, in Lüdeger in Lüdegast jo kasneje res ponudita.

⁹² Prapore so pripeli na drogeve ob začetku bojnega pohoda ali pred bitko. Služili so za vodenje čet med pohodom in za orientacijo bojevnikov med spopadom. Burgundci imajo en sam prapor, ki ga nosi Volker (kitici 162 in 172), nasprotnik pa jih ima očitno več (kitica 217).

⁹³ Volker je imenovan *spileman* (potujoči pevec, godec) ali *videlære* (goslar), ker v krogu burgundske gospode nastopi kot glasbenik, in to ima v drugem delu *Pesmi o Nibelungih* pomembno vlogo. Gl. tudi opombo 15.

se je sijajno pripravilo na boj. {197} Šteli niso nič več kot tisoč mož in še dvanajst povrhu — a že so se s ceste začeli vzdigovati oblaki prahu ... Ko so jezdili prek dežele, je bilo moč videti lesketanje njihovih neštetih imenitnih ščitov. {198} Medtem so se bile zbrale tudi trume Sasov, oboroženih z ostro nabrušenimi meči, a to sem slišal šele kasneje. S temi meči so junaki zadajali hude rane, saj so vendar pred vsiljivci branili lastno deželo in njene gradove.

{199} Vojskovodje obeh gospodov⁹⁴ so privedli čete na bojišče. Prišel je tudi Siegfried s svojimi možmi, ki jih je bil pripeljal z Nizozemskega. Na ta dan je bilo v bojni vihri krvavih mnogo rok. {200} Sindolt in Hunolt, pa tudi Gernot so v spopadu pokončali že nič koliko junakov, preden so se ti dodobra zavedeli, kako ognjeviti so njihovi nasprotniki. Nad tem je kasneje jadikovala prenekatera žlahtna dama. {201} Volker in Hagen, pa tudi Ortwin, bojeviti možje, so v bitki s curki krvi ugašali lesk neštetih šlemov. Dankwart je tam delal prave čudeže. {202} A tudi Danci so se odlično izkazali. Ob trkih je bilo nenehno moč slišati bobnenje ščitov, pa tudi zvenčanje ostrih mečev, ki so jih možje neutrudno vihteli. Hrabri Sasi so sovražniku povzročili hude izgube, {203} ko pa so se v ospredje prebili Burgundci, je tudi pod njihovimi rokami zazijalo nemalo ran, in kri je lila po sedlih. Tako so si neustrašni in srčni vitezi prizadevali za svoj sloves.

{204} Vsepovsod se je razlegalo zvenketanje ostrih rezil, ko so možje iz nizozemskih dežel prihiteli za svojim gospodarjem v strnjene bojne vrste. Družno s Siegfriedom so nato odločno prodirali dalje. {205} Nihče od Renčanov mu ni sledil.⁹⁵ Pod Siegfriedovimi udarci so iz bleščečih šlemov žuboreli potoki krvi, dokler ni pred prvo vrsto svojih sobojevnikov dosegel Lüdegerja. {206} Trikrat se je bil že prebil skozi vso vojsko tja in nazaj,⁹⁶ zdaj pa se mu je pridružil še Hagen in mu pomagal tešiti bojno slo. Tega dne je bilo mnogim vitezom usojeno umreti pod njuno roko. {207} Ko je silni Lüdeger uzrl Siegfrieda in videl, da ta kvišku moli čvrsti meč Balmung, s katerim je bilo pogubljenih toliko njegovih mož, ga je popadel grozovit bes. {208} Ko sta oddelka njunih spremljevalcev trčila drug v drugega, je nastala nepopisna gneča, in zaslišalo se je glasno zvenčanje mečev. Oba junaka sta se spopadla še togotneje. Čete so se nato umaknile — a vzajemna mržnja se je le še okrepila. {209} Vladarju Sasov so bili bržčas sporočili, da je bil njegov brat zajet. To ga je močno prizadelo. Ni se zavedal, da je to storil Sieglindin sin. Dejanje so sprva pripisali Gernotu, kasneje pa je izvedel, kdo je bil to v resnici. {210} Lüdegerjevi udarci so bili tako siloviti, da se je žrebec pod Siegfriedovim sedlom kar opotekal. Ko se je konj naposled ujel, pa je srčnega Siegfrieda znova prevzela strahovita bojna vnema. {211} Pri tem sta mu odločno pomagala Hagen in Gernot, poleg njiju pa še Dankwart in Volker. Mnogo Sasov je mrtvih obležalo na tleh. Tudi Sindolt, Hunolt in junaški Ortwin so pokosili nemalo nasprotnikov. {212} V bojnem metežu odličnih knezov sploh ni bilo moč ločiti med seboj. Nenehno so se iz rok junakov prek šlemov sprožala kopja in

⁹⁴ Lüdegerja in Lüdegasta.

⁹⁵ Ne zato, ker bi bili Burgundci tako strahopetni, temveč zato, ker je bil Siegfried tako vhrav.

⁹⁶ Najsposobnejši bojevnik na čelu čet so se med bitko (celo večkrat) prebili skozi vso sovražno vojsko in nazaj do svojih mož. Takšno bojno tehniko so uporabljali tako jezdec kot tudi pešaki.

prebadala sijajne ščite; nič koliko teh čudovitih branil je bilo rdečih od krvi.

{213} V hudi bojni vihri so številni možje razjahali. Tudi hrabri Siegfried in Lüdeger sta se peš zakadila drug proti drugemu. Po zraku so švigali ostniki in nešteta ostra kopja.⁹⁷ {214} Tedaj se je pod Siegfriedovim udarcem raztreščilo okovje Lüdegerjevega ščita. Junak z Nizozemskega se je bil odločno nameril premagati drzne Sase, katerih številni ranjenci so ležali po bojišču. Ah, koliko bleščočih verižnjač je tam predrl srčni Dankwart! {215} Kralj Lüdeger je tedaj na ščitu pred Siegfriedovo roko zapazil podobo krone in tako spoznal, kdo je ta silni mož.⁹⁸ Junak je svojim ljudem glasno zaklical: {216} “Nehajte se bojevati, možje! Pravkar sem tu videl Siegmundovega sina, pravkar prepoznal silnega Siegfrieda. Sam odurni zlodej ga je poslal sem na Saško.” {217} Sredi boja je velel spustiti prapore in prosil za mir. Njegovi prošnji je bilo ugodeno, a je moral kot talec oditi v Guntherjevo deželo: k temu ga je prisilil hrabri Siegfried. {218} Po posvetu so Sasi sklenili končati boj. Odložili so mnogo strtih šlemov in širokih ščitov, ki so jih bili s krvjo prebarvali udarci Burgundcev. {219} Ti so zajeli vsakogar, ki so ga hoteli zajeti, saj je bilo to v njihovi moči. Gernot in Hagen, drzna junaka, sta velela položiti ranjence na nosila. Proti Renu sta s seboj v ujetništvo odpeljala petsto bojevnikov. {220} Premaganci so odjezdili nazaj na Dansko. Tudi Sasi se niso borili tako spretno, da bi jim bilo moč peti hvalo. Junake je to peklilo. Svojci so bridko objokovali mrtve. {221} Burgundci so dali odpeljati orožje nazaj k Renu. S svojimi junaškimi sobojevniki je hrabri Siegfried dosegel velik uspeh, kar so mu morali priznati tudi vsi Guntherjevi privrženci.

{222} Kralj Gernot je proti Wormsu poslal sle s sporočilom domačim prijateljem, kako so se v boju izkazali on in njegovi možje: neustrašni bojevniki naj bi si bili ob tem priborili velik sloves. {223} Mladeniči so odhiteli in prenesli sporočilo. Kogar so bile poprej trle skrbi, tega je dobra vest, ki jo je prejel, neizmerno vzradostila. Od blagorodnih dam je bilo slišati vprašanje za vprašanjem, {224} kakšne uspehe so želi možje mogočnega kralja. Enega od slov so poslali h Kriemhild. Sprejela ga je na skrivaj: tega si ni drznila storiti pred očmi drugih, saj je imela med junaki svojega najdražjega. {225} Ko je sel vstopil v njeno kamenato, mu je lepa Kriemhild ljubeznivo rekla: “Prinesi mi dobro novico! Da, zanjo te bom poplačala z zlatom. Poročaj mi, ne da bi lagal, in na vekomaj ti bom naklonjena. {228} Kako se je končal boj za mojega brata? Kako se je iztekel za druge moje bližnje? So nam padli mnogi? In kdo se je najbolje odrezal? To mi povej!”

Sel je brez odlašanja dejal: “Med nami ni bilo niti enega strahopetca. {227} V tem srditem spopadu — če naj vam o njem poročam, vzvišena kraljica — pa nihče ni jezdil tako dobro kot blagorodni tujec z Nizozemskega. Tam je hrabri Siegfried delal prave čudeže. {228} Kakor koli že so se v boju odlikovali ostali junaki — Dankwart in Hagen in drugi kraljevi možje — pa naj so se borili še tako

⁹⁷ V izvorniku “*man sach dâ schefte vliegen unde manegen scharfen gêr*”. Beseda *schaft* (sulica ali kopje) je tu najbrž uporabljena kot sopomenka besede *gêr* (kopje), ali pa gre v drugem primeru za nekoliko krajšo inačico: sulica je namreč pretežka, da bi jo bilo moč učinkovito zalučati.

⁹⁸ Da bi Lüdeger Siegfrieda prepoznal šele sedaj, je skrajno neverjetno. Sodeč po kitici 168 je moral računati z njegovo navzočnostjo — z ozirom na to so Danci in Sasi vendar okrepili svojo vojsko — in tudi znamenje na njegovem ščitu je verjetno opazil že dosti prej.

častivredno, je bilo to le kakor vetrič v primerjavi s Siegfriedom, sinom kralja Siegmunda. {229} Tudi oni so v bitki potolkli mnogo junakov, a nihče vam ne bi mogel popisati vseh čudes, ki jih je tam uprizoril Siegfried, ko je odjezdil v boj. Dame je pahnil v globoko žalost — tolikim je pogubil sorodnike. {230} Na bojišču so obležali izvoljenci številnih dam. Siegfriedovi udarci so glasno odzvanjali s šlemov in iz ran izvabljali potoke krvi. Odlikujejo ga vse vrline dobrega in pogumnega viteza. {231} Tudi Ortwin iz Metza se je izkazal — kogar je dosegel njegov meč, ta je obležal ranjen ali mrtev — toda vaš brat Gernot je tam sovražnike spravil v najhujšo stisko, {232} kakršna v bojni vihri sploh more nastati. Tem izbranim bojevnikom moramo resnično priznati: s svojimi dejanji so ponosni Burgundci svoj ugled obvarovali slehernega madeža sramote. {233} Tam na bojišču, po katerem se je razlegalo glasno zvenčanje bliskajočih se mečev, so njihove roke izpraznile prenekatero sedlo. Junaki z Rena so se sukali tako spretno, da bi bili njihovi sovražniki storili bolje, ko bi se temu soočenju izognili. {234} Tudi drzni bojevniki iz Tronja so jim povzročili hude izgube, ko sta človeški gmoti obeh vojsk trčili druga ob drugo. Pod roko silnega Hagna je padlo nič koliko nasprotnikovih mož, o čemer bi bilo moč v Burgundiji še izčrpno poročati. {235} Sindolt in Hunolt, Gernotova vazala, in drzni Rumolt so se borili tako ognjevitno, da utegne Lüdeger na vekomaj obžalovati, da je vašim bratom tod ob Renu napovedal vojno. {236} Najveličastnejša dejanja, kar jih je bilo moč v vsej bitki videti od njenega začetka do njenega konca, pa je z neprekosljivo odločnostjo opravil Siegfried. V Guntherjevo deželo zdaj vodi imenitne talce. {237} Ta sijajni mož jih je zajel s svojo izjemno močjo, s tem pa ni škodoval le kralju Lüdegastu, temveč tudi njegovemu bratu Lüdegerju Saškemu. A še poslušajte, prevzvišena kraljica, kaj vam imam povedati: {238} Siegfried je lastnoročno zajel oba! Toliko talcev, kot jih zdaj po njegovi zaslugi vodijo semkaj k Renu, v to deželo ni prišlo še nikoli." Nobena vest Kriemhild ne bi mogla biti ljubša od te. {239} "V našo deželo — gospodarica, le poslušajte! — prihaja petsto ali še več čilih ujetnikov, na okrvavljenih nosilih pa nosijo še kakšnih osemdeset hudo poškodovanih; večino od njih je ranila roka močnega Siegfrieda. {240} Ti, ki so nam semkaj k Renu predrzno poslali vojno napoved, so zdaj Guntherjevi ujetniki. Zdaj jih zmagoslavno vodijo v našo deželo."

Ko je Kriemhild slišala to poročilo, je vzcvetela. {241} Njeno lepo obličje je pordečelo kakor vrtnica, ker se je mladi Siegfried, blesteči junak, srečno vrnil iz nevarnega boja. Veselila se je tudi vrnitve svojih sorodnikov, in prav je bilo tako. {242} Lepotica je nato rekla: "Prinesel si mi dobre novice. Za nagrado boš zato dobil dragocena oblačila in deset mark⁹⁹ zlata, ki ti jih bom velela prinesiti." Za takšne darove človek odlični dami rade volje prinese dobre novice! {243} Dali so mu njegovo plačilo: zlato in tudi oblačila.

Tedaj je k oknom pristopila množica zalih mladenk. Pogledovale so proti ce-

⁹⁹ Beseda *marc* je prvotno pomenila palico plemenite kovine z uradnim žigom, v srednjevisokonomški literaturi pa označuje utežno enoto, zlasti za srebro. Najbolj razširjena kölnska srebrna marka je okrog leta 1200 tehtala približno 230 gramov. Sel je torej poplačan s celim premoženjem — z več kot dvema kilogramoma zlata.

sti, in res je kmalu po njej v Burgundijo prijezdila truma ponosnih zmagovalcev. {244} Prišli so zdravi in ranjeni, in nikomur od njih se ni bilo treba sramovati, ko je sprejemal pozdrave svojih bližnjih. Vladar dežele je prešerno pojezdil svojim gostom¹⁰⁰ naproti. Njegova bridka skrb se je iztekla v radost. {245} Spoštljivo je sprejel tako svoje ljudi kot tudi tujce: za mogočnega kralja se ni spodobilo drugače, kakor da se je prijazno zahvalil vsem, ki so izbojevali tako veličastno zmago. {246} Gunther je prosil, naj mu povedo, kdo od njegovih prijateljev je na bojnem pohodu padel. Izgubil je le šestdeset mož. Ta udarec je bilo treba preboleti — in tako ob smrti junakov ljudje ravnaajo še dandanes. {247} Zdravi so v Guntherjevo deželo prinesli nešteto strtih ščitov in razkrhnenih šlemov. Pred kraljevo dvorano so bojevniki razjahali, in ob njihovem radostnem sprejemu se je vzdignil živahen trušč. Junake so veleli nastaniti v mestu, in kralj je prosil, naj se njegovim gostom skrbno posvetijo; ukazal je tudi, naj poskrbijo za ranjence in jim zagotovijo popoln pokoj. S svojimi sovražniki je ravnal zgledno. {249} Lüdegastu je rekel: “Dobrodošli! Po vaši zaslugi sem utrpel hude izgube — a če mi je sreča naklonjena, bom zdaj deležen poravnave. Bog poplačaj moje prijatelje, ker so me podpri.”

{250} “Upravičeno se jim lahko zahvalite,” je dejal Lüdeger. “Še nikoli kak kralj ni zajel tako imenitnih talcev. Zelo dobro bomo plačali za častno ujetništvo in za milostno obravnavo vaših sovražnikov.”

{251} “Oba se smeta prosto gibati,” je rekel Gunther, “terjam pa jamstvo za to, da moji sovražniki ostanejo tu pri meni in ne zapuščajo mojih dežel brez dovoljenja.” Lüdeger mu je to potrdil s stiskom rok.¹⁰¹

{252} Odpeljali so ju v njuni bivališči in poskrbeli za njuno udobje. Skrbno so pripravili ležišča za ranjence, zdravim pa so ponudili medico in okusno vino. Razpoloženje teh mož ne bi moglo biti boljše! {253} Njihove poškodovane ščite so odnesli v hrambo, okrvavljena sedla — in teh je bilo na pretek — pa so veleli skriti, da dame ob pogledu nanje ne bi planile v jok.

Medtem se je bilo vrnilo še mnogo vrlih vitezov, izčrpanih od boja. {254} Kralj se je svojim gostom posvetil z vso predanostjo. Dežela je bila polna tujcev in domačinov. Ukazal je, naj hudo ranjene negujejo karseda pazljivo; od njihove oholosti je ostalo bore malo ... {255} Ranocelnikom so ponudili bogato plačilo — v srebru, ne da bi ga bili tehtali, pa tudi v lesketavem zlatu — da bi pozdravili junake, ki so v boju toliko pretrpeli. Kralj je velikodušno obdaril tudi svoje goste. {256} Tiste, ki so se želeli vrniti domov, so prosili — kakor je moč prositi le prijatelje — naj še ostanejo. Kralj si je pustil svetovati, kako naj poplača svoje može, ki so tako častno izpolnili njegovo voljo. {257} Kralj Gernot je dejal: “Naj odjezdijo, obenem pa jim oznanite, naj se po šestih tednih vrnejo na veliko

¹⁰⁰ V nadaljevanju je v izvorniku večkrat govor o gostih (*gesten*) in tujcih (*vremden*): kot vse kaže, sta pojma enakovredna in označujeta vse, ki v Wormsu ne živijo stalno, v ustreznem kontekstu tudi Siegfrieda in njegove može ter celo saške in danske ujetnike.

¹⁰¹ Gunther s tako velikodušnostjo več kot ugodi Lüdegerjevi prošnji za dobro obravnavo v ujetništvu v zameno za bogato plačilo. Ko Dietrich Veronski Guntherja kot talca preda Kriemhild (kitica 2369), Gunther ne izkusi takšne milosti.

slavje. Marsikdo, ki zdaj še leži vsled hudih ran, bo dotlej že okreval.” {258} Tudi Siegfried, junak z Nizozemskega, se je hotel posloviti, a ko je kralj Gunther izvedel za njegovo namero, ga je ljubeznivo prosil, naj še ostane pri njem. Siegfried je privolil le zavoljo njegove lepe sestre, sicer tega ne bi bil storil. {259} Bil je namreč prebogat in premogočen, da bi sprejel kakršno koli plačilo, čeprav bi si ga vsekakor zaslužil.¹⁰² Naklonjeni so mu bili tako kralj kot tudi njegovi sorodniki, saj so vsi videli, kaj je z lastnimi močmi dosegel v boju. {260} Zavoljo lepe Kriemhild se je torej odločil ostati — v upanju, da jo bo vsaj enkrat videl. Kmalu se je to tudi res zgodilo. Spoznal je mladenko, kakor si je bil želel, kasneje¹⁰³ pa je veselo odjezdil nazaj v Siegmundovo deželo.

{261} Vladar dežele je venomer prirejal viteške turnirje, ki so se jih z veseljem udeleževali mnogi mladi vitezi. Medtem je bil kralj Gunther ukazal na rečnem bregu pred Wormsom pripraviti sedišča za goste, ki jih je pričakoval v deželi Burgundcev. {262} In ravno tedaj, ko naj bi ti prispeli, je tudi zala Kriemhild izvedela, da Gunther pripravlja slavje za svoje drage prijatelje. In že so se mične dame z vso vnemo posvetile {263} oblekam in pokrivalom¹⁰⁴, ki naj bi jih tedaj nosile. Ko je tudi mogočni Ute na uho prišla vest, da v deželo prihajajo ponosni junaki, je ukazala, naj iz skrinj prinesejo veliko dragocenih tkanin in jih vzamejo iz platnenih omotov. {264} Svojim sinovom na ljubo je velela izdelati odevala, ki so nato krasila prenekatero damo, nič koliko mladenk in številne mlade korenjake iz dežele Burgundcev. Tudi za goste je dala ukrojiti mnogo razkošnih oblačil.

¹⁰² Sprejem plačila bi za Siegfrieda pomenil podrejen položaj proti Guntherju. Ta namig na njuno družbeno izenačitev je morda treba brati v luči zvijače, ki jo uporabita pri Brünhildinem snubljenju, pri katerem se Siegfried izdaja za Guntherjevega vazala.

¹⁰³ Po poroki s Kriemhild.

¹⁰⁴ To damsko “pokrivalo”, v izvorniku *gebende*, je običajno pomenilo kombinacijo dveh prevez ali rut: ena je bila zavezana vodoravno okrog čela, druga pa navpično pod obradkom, tako da je pokrivala tudi lica. Takšna pokrivala so praviloma nosile poročene ženske.